

סימן ז

העמוד

בסוגיא ד"האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו" ובגדרי דינא דשויה אנפשיה חתיכא דאיסורא

א

העמוד

בגדרי דינא דשויה אנפשיה חתיכא דאיסורא

שתי דרכים במאי דקמ"ל ר"א דהאומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו, דעת הריטב"א דאמנא קים ליה ודעת רש"י דנאמן אף דלא קים ליה – דעת רש"י צ"כ דאי נקטינן דלא קים ליה כיצד יהי נאמן – דברי הקצוה"ח דשא"נ חד"א נלמד מדינא דהודאת בע"ד – לפי"ז הוא דין נאמנות גמורה על המעשה כמאה עדים – כן הוא מבואר מדברי המ"מ דאיכא מלקות מכח דינא דשא"נ חד"א – הא דלוקה בשא"נ חד"א הוא כהא דלוקה על איסור שהחזיק ע"י ע"א משום דהאיסור עצמו בע"א יוחזק – ההבדל בין מיתה למלקות לענין ע"א ולענין שא"נ חד"א – כדעת הקצוה"ח עולה גם מדברי הגר"א – דעת הגרעק"א דהנאמנות דשא"נ חד"א אינה על עצם המעשה וממילא הוא דאסרינן, ואין זו נאמנות בדרך "נאמנות ועדות", אלא דמקבלים את מה דקובע ופוסק לעצמו שהדבר אסור לו ודנים בו כן – די התרוה"כ כגדר זה – די הגרעק"א דלא אמרינן בשא"נ חד"א לכללא דכל האומר לא לוית כאומר לא פרעתי דמי האומר בהודאת בע"ד – די האחרונים דשא"נ חד"א ליה בגדר דבשב"ע וכן דליתא ביה להא דמעלה עישו ביוחסין מתבארים לפי גדר זה – יש לדון בהא דס"ד דלא קים ל"י אי היינו אף כלפי ידי"י או אך כלפי דידן – מדברי הריטב"א משמע דהוא אך כלפי דידן וכך היא דרכו של רש"י – הא דנאמן אף דלא קים ליה דכיון דסבור דקים ליה וכלפי ידי"י הו"ל חד"א אנו דנים כן – ביאור לפי האומר בלשונות רש"י בסוגיא בדף ט' – הריטב"א ותוס' ס"ל דשא"נ חד"א הוי נאמנות גמורה על המעשה דפ"פ – לריטב"א דנאמן על המעשה נאמן אף דקים ליה אך לרש"י דאינו נאמן על המעשה אינו נאמן דקים ליה – דעת הר"ן

בדבריו בענין תקנת בתולה נשאת ליום הרביעי כהריטב"א והדבר מוכרח לביאורו שם – דברי האחרונים בדעת הרמב"ם דמדין שא"נ חד"א אין כופים לגרש ואף אין מפרישים אותו ממנה – דברי ה"בית מאיר" בביאור הדבר דכיון שאין בי"ד מענישין בדיני אדם בשא"נ חד"א אף אין הם נזקקים להוציאה בכפי' – ביאור דבריו עפ"י די רש"י בחולין דהכפי' במ"ע עד שתצא נפשו היא בגדר עונש – דעת החת"ס דכופין אותו לפרוש ממנה אלא דאין כופין לגרש – גדר הדבר דכל נאמנותו אינה אלא לאפרושי מאיסורא דהוא דינא ידידה ולא לכפותו לגרש דהוא דינא דבי"ד – ביאור הדברים בשתי דרכים עפ"י הגדר דבשא"נ חד"א ליכא כלל נאמנות על המעשה ורק דדנים הדבר כאיסור כפי שקבע הוא לנו – דעת הריטב"א דבשא"נ חד"א כופין לגרשה הוא לשיטתו דאיכא נאמנות גמורה על המעשה

(א) ט' א' אמר רבי אלעזר האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו וכו' מאי קמ"ל תימא האומר לאשה קדשתין והיא אומרת לא קדשתי היא מותרת בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו דתימא התם דודאי קים ליה אצל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל. ובמאי דאמרין "מהו דתימא התם הוא דודאי קים ליה אצל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל", יעוין נשיטמ"ק (ד"ה נאמן וזהמשך הסוגיא ד"ה אצל) דישנן שתי דרכים בביאור מאי דקמ"ל, דדעת הריטב"א דקמ"ל דאמנא קים ליה (ו"ל הריטב"א ד"ה מאי: פירוש קמ"ל דכיון דטוען כן בצרי מיקם קים ליה), וכו"ה מצוה"ר בחוס' (ב' א' ד"ה ששם, ט' א' ד"ה קינוי, ט' ב' ד"ה ואי) דקמ"ל דדיינין ל"י כנקי כיון דאומר בצרי שראה פ"פ. אכן דעת רש"י דקמ"ל דאף דלא קים ליה מ"מ נאמן לאוסרה עליו*. וצ"ב בדעת

(*) ודיוקו של השיטמ"ק מדברי רש"י הוא כפה"ג מסתימת לשון רש"י בד"ה אבל: "אימא מתוך שפנוי היה ואינו בקי מיקם הוא דלא קים ליה כסבור שמצא פ"פ ואינו כן ולא תיאסר קמ"ל" ולא כ' דקמ"ל דל"א כן אלא דנקטינן דשפיר קים ליה, ומזה משמע דקמ"ל דלא אמרינן שלא תיאסר כיון דלא קים ליה אלא אע"ג דלא קים ליה מ"מ אסורה, ויש להוסיף דהא באמת הוא פנוי ואינו בקי, וכל מה דיש לומר דמ"מ מיקם קים ליה הוא משום דקאמר בבב"א דהא דרש"י לבאר זאת, ומשמע דפליג. וצ"ל לפי"ז דמש"כ רש"י בד"ה האומר "אבל זאת ברורה לו שפ"פ מצא" היינו דכך הוא לפי טענתו שזאת ברורה לו, אבל לא דאנן נקטינן דאמנא כן הוא, כיון דבבב"א איירי דודאי לא קים ליה כמש"כ בשיטמ"ק ד"ה אבל. אכן צ"ע מלשון רש"י ט' ב' ד"ה אף: "דטוען פ"פ מצאתי אסרה עליו ולא אמרינן לא קים ליה", ומשמע דקמ"ל דאמרין דאמנא קים ליה, וכן משמע בד' רש"י שם ד"ה "טענת דמים": "דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קים ליה אבל בפתח פתוח אימא לך לא קים ליה". אמנא

רש"י דכיון דיסוד הדין דשא"נ חד"א הוא דין נאמנות, אי נקטינן דלא קים ליה כיצד יהי נאמן, וגם ז"צ ביסוד הפלוגתא בזה.

(ג) וברש"י ד"ה האומר, וטענת דמים אין לו וכו' אבל זאת צרורה לו שפתח פתוח מלא, ומש"כ רש"י "אבל זאת צרורה לו וכו'" ז"צ מה הכונה בזה, ולכאורה י"ל דהכונה היא ע"ד שכ' הריטב"א וז"ל: ודוקא שאומר כן (פ"פ מנאמי) בבני שאומר ברי שלא הטמי, הא לא"ה מותרת דחזקה שהטה והוא לא ידע, והיינו עובדא דר"ג לקמן י' א' שא"ל שמא הטמ וכו' וטעמא דמילתא משום העמד אשה על חזקתה עד דאיכא טענה צרורה ודאית עיי"ש, והיינו שכתב רש"י אבל זאת צרורה לו שפתח פתוח מלא, אכן בהמשך הדברים צמחלך הסוגיא יתבאר עוד מהלך כוונת רש"י.

(ג) והנה בגדר דינא דשא"נ חד"א, יעוין בקצוה"ח סי' ל"ד סק"ד דנוקט דנלמד מדינא דהודאת בע"ד, והיינו דהוא דין נאמנות בגדר הודאת בע"ד, דהיא נאמנות מחודשת הנלמדת מקרא ד"כי הוא זה", ועד"ז ילפינן גבי איסורים דנאמן לגבי עצמו ומהימנינן לי ביי"ד ומפרישים לי מאיסורא, ולכאורה היא נאמנות גמורה כמאה עדים ע"ד דנאמן על ממונו ונאמן לחייב עצמו ע"י הודאת בע"ד. והנה כתב הרמב"ם בפ"כ מהל' איסור"ב הי"ג: מי שצא בזה"ז ואמר כהן אני וכו' אבל אוסר עצמו בגרושה

וכו' ואם נשא או נטמא לוקה, וכ' שם צמ"מ "זה פשוט משום דשוינהו לכל פסולי כהונה אנפשי' חד"א, וכ' רבינו ואם נשא וכו' לוקה והטעם שכיון שהחזיק עצמו בכהן מעיקרא כשהן מתרין זו אינה קרוי' התראת ספק לגבי נפשי' שכבר נאסר צודאי על פיו שהוא נאמן ע"ע להחמיר", והיינו דאיכא מלקות מכח דינא דשא"נ חד"א (ולכאורה ה"ה נמי לגבי לאו דטומה, דבאומר אשתי זינתה ויצוא עלי' לוקה), ומבואר מזה דשא"נ חד"א הוא נאמנות גמורה ומהני אף לענין מלקות*, והיינו עפ"י ד הרמב"ם בפט"ז מהל' סנהדרין ה"ו "אבל האיסור עצמו צע"א יוחזק כיצד אמר ע"א חלב כליות הוא זה וכו' גרושה או זונה אשה זו וכו' הרי"ז לוקה אע"פ שעיקר האיסור צע"א", וה"ה לענין דשא"נ חד"א. ואף דלענין מימה ל"מ הנאמנות דשא"נ חד"א, וכמפורש בגמ' (קידושין ס"ג ב') דאמרין דמודה רב אסי דס"ל דאז שאמר קדשתי את בתי סוקלין דמ"מ באמרה נתקדשתי אין סוקלין, וכן הוא מפורש ברמב"ם פ"א מאיסור"ב הכ"ג, אכן כבר כתב הגרעק"א בתשובות בסוף סימן ק"ז אף לענין ד' הרמב"ם דהאיסור צע"א יוחזק דקאי רק לענין מלקות ולא לענין מימה ואינו נהרג על איסור שהחזיק ע"י ע"א, ומיושבת בזה קושיית הפני"ש שהקשה על הרמב"ם מההיא דקידושין ס"ג ב' לענין נאמנות דאז דלקטלא לא הימני', והלא האיסור צע"א יוחזק, ולפי"ז א"ש נמי לענין שא"נ חד"א דלענין מימה לא נאמר הך כלל*. ועכ"פ נמנינו למדים דדינא דשא"נ חד"א הוא דין נאמנות גמורה לענין ע"ש

יעו"ש בשיטמ"ק שכ' לפרש משמעות הלשון ברש"י ע"ד מש"כ לעיל דקמ"ל דנאמן אע"ג דלא קים ליה, וז"ל השיטמ"ק (ע"ב בד"ה אמר אביי): "ומה שכ' רש"י ז"ל אף אנן נמי וכו' ול"א לא קים לי", פירשו דאע"ג דלא קים ליה כגון בבחור מהימן" עכ"ל, והיינו דהכונה בד' רש"י היא דלא אמרינן דהא לא קים ליה ומש"ה לא יהי נאמן, אלא דאע"ג דלא קים ליה אכתי אין זו סיבה שלא להאמינו, והיינו דקאמר "ולא אמרינן לא קים ליה", כלומר אין אנו טוענים טענת "לא קים ליה" שלא להאמינו, וכן: "אבל בפתח פתוח אימא לך לא קים ליה", היינו אימא לך שלא תיאסר משום דלא קים ליה, וקמ"ל דמ"מ נאסרת. אכן עיקר חילי דהשיטמ"ק הוא במה דמבואר בד' רש"י כנ"ל דלר"א אינו נאמן להפסידה כתובתה (ורש"י למד כן מלישנא דר' אלעזר דקאמר נאמן לאוסרה עליו, כלומר דוקא לאוסרה ולא להפסידה כתובתה), והטעם בזה הוא משום דכיון דלא קים ליה ל"ש שיהי נאמן מטעם חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, שהרי לא חיישינן דמשקר במזיד אלא שטועה, יעו"ש היטב בד' השיטמ"ק (בד"ה נאמן ובד"ה אבל), והיינו דר"א איירי בבחור ובזה הוא דס"ל דאינו נאמן רק לאוסרה, אבל בנשוי מודה שפיר דנאמן, והוא כדעת רב אחאי בדעת ר"נ לקמן י' א' לחלק בין בחור ונשוי לענין זה, ולפי"ז בטענת דמים נאמן שפיר.

(*) ויעוין במל"מ שם דכתב דאיירי בע"כ בדהחזק לי יום וכדין סוקלין על החזקות בפ"א איסור"ב, אבל בלא הוחזק לי יום אינו לוקה ומת על פי עצמו, ועיי"ש שהעיר אמאי סתם הרמב"ם הדברים, וגם תמה לפי"ז דאי איירי בהחזיק עצמו לי יום אמאי הנבעלת וזרעה ספק חללים דנהי דאיהי אינה נעשית ודאי חללה מחמת מה שהחזיק עצמו הזרע מיהא יפסל דזרעא כרעי' דאבוה עיי"ש. וד' המל"מ צ"ע דמה שייך בזה גדר הוחזק דהא מה דהוחזק הוא ג"כ מכח הא דשא"נ חד"א, ואינו ענין להא דסוקלים על החזקות. ומש"כ המל"מ דהוא עצמו כתב בפ"א מהלכות איסור"ב דאין אדם לוקה ומת עפ"י עצמו, הנה יעו"ש דלא כ' הרמב"ם אלא דאין מת אבל ממלקות לא איירי כלל וצ"ע. וגם בהילכתא דהרמב"ם דהאיסור בע"א יוחזק, ביאר הש"ש ש"ד פ"ח דהוא מדין הוחזק וכדין סוקלין על החזקות, אך כבר נודע לתמוה בזה ואכ"מ.

(**) וביאור החילוק בין מיתה למלקות, דהוא צ"ב שהרי עיקר גדר הך דינא דהרמב"ם דהאיסור בע"א יוחזק, בפשוטו היינו דכיון דלגבי איסור יש לע"א נאמנות גמורה ממילא מהניא נאמנותו גם למלקות, ועד"ז הוא גם בשא"נ חד"א דהוא נמי בתורת נאמנות גמורה, וא"כ צ"ב מ"ש דלמיתה ל"מ נאמנותו. ויעוין בזכר יצחק סי' מ"ו שביאר דע"א אין נאמן על עצם המעשה רק על האיסור,

ע"ע שלא להביא חז"ל חז"ל להחמיר ודוק], ומבואר דשא"נ חד"א מיטן שייכא להא דאדס נאמן ע"ע יותר ממאה עדים (וכעין זה כתב צביאור הגר"א חו"מ סי' ל"ד סקנ"ד דאדס נאמן לפסול את עצמו לעדות מעיקר הדין, מחמת הא דאדס נאמן ע"ע יותר ממאה עדים, ורק משום דהו"ל חל"א אינו נאמן), והנה צביאור הגר"א חו"מ סי' ע"ט סק"ג מבואר דהודאת צע"ד הוא נמי מגדר דאדס נאמן ע"ע יותר ממאה עדים, ומבואר מד' הגר"א דשא"נ חד"א והודאת צע"ד חדא מילתא נינהו.

ד) אמנם נדעת הגרעק"א חז"ן כי רוח אחרת עמו בגדר הא דשא"נ חד"א, דהנה הק' הגרעק"א בזה דתנן לקמן כ"ז א' האשה שאמרה א"א הייתי וגרשה אני נאמנת שהפ"ש הפ"ש, וכן האשה שאמרה שזוי הייתי וטהורה אני נאמנת מהאי טעמא, דלמאי צע"ן להא דהפ"ש הפ"ש, והלא דציבורא דא"א הייתי "לא מהימנא לצי"ד" ואינה נאסרת ונאמנת צ"ד דרך נאמנות ועדות, ואין

המעשה, והיינו כנ"ל דכיון דהוי מחורת הנאמנות של הודאת צע"ד, דנפשוטו הויא נאמנות על עצם המעשה, דלגבי נפשי' נאמן לגמרי על עצם המעשה, ורק דנאמנותו מוגבלת לגבי נפשי' בלבד, ה"נ הוא גבי שא"נ חד"א. ויעוין לשון הר"ן פ"א: דכיון דמהימנין ליה ק"ס לן דודאי זינתה וכו' (ולהלן בס"ד יבואר דהר"ן צע"ג גדר זה לעצם דבריו שם).

והנה נדעת הקל"ה דדינא דשא"נ חד"א ודינא דהודאת צע"ד הם חדא מילתא עולה גם מד' הגר"א, דיעוין צד' הגר"א (אהע"ז סי' ג' סק"א) צד' השו"ע שם שכ' כד' הרמז"ס הנ"ל דע"י שא"נ חד"א לוקה, וכ' שם דהיינו דכל להחמיר ע"ע נאמן יותר ממאה עדים, וכמו שאמרו בכריעות י"צ א' אדס נאמן ע"ע יותר ממאה עדים ניעו"ש שהוסיף משום שאין אדס רוצה להביא חולין לעזרה, והכונה דלכאורה הרי הוא פוטר עצמו מקרבן כשאומר לא אכלתי חלב, אכן כיון שרוצה להחמיר

ולענין מיתה תלוי במציאות ובמעשה אבל מלקות תלוי אך באיסור. והיינו דחייב מלקות שבא על לאו לא בעינן אלא שיעבור על האיסור, וכיון שאמרה תורה דע"א נאמן דחתיכה זו אסורה היא ע"כ בעבר ואכל לוקה, אבל גבי מיתה שאינה באה על לאו גרידא אלא על מציאות מסוימת כאשת איש וחילול שבת וכיו"ב בעינן לברורי המציאות וע"ז ל"מ ע"א, ועד"ז שמעתי בשם הגר"א קוטלר וצוקללה"ה דע"א נאמן על הלאו ולא על המציאות. אכן יש לבאר באופן"א (וכ"כ בקוב"ש כתובות אות נ"ח בשם הגר"ל מוילקומיר וצללה"ה) דלעולם ע"א נאמן גם על עצם המעשה ולא אך על האיסור, וכאשר מסתברא מילתא הכי דיש לע"א דין עדות גמורה לענין איסורין, אלא דלענין מלקות דהוא מחמת הלאו הרי כיון דלענין הלאו נאמן ע"א ע"כ גם לענין חייב מלקות מהניא נאמנותו דהוא בא בתולדה ולא פלגינן נאמנות בתולדה, אבל מיתה דאינה תולדה מהלאו אלא מהמציאות דא"א כנ"ל וכיו"ב, הרי בזה פלגנ"א ולא סגי בעדות ע"א לענין זה, ועד"ז הוא החילוק לענין שא"נ חד"א דמהניא גבי מלקות ול"מ לענין מיתה, דלענין מלקות דתליא באיסור מהניא הנאמנות וע"כ לוקה משא"כ לענין מיתה דלא סגי בחלות האיסור ורק דבעינן מציאות דא"א ובה"ל ע"א נובדבר יסוד זה דחייב מלקות בא על הלאו והאיסור אבל מיתה אינה באה על לאו גרידא אלא על החפצא דאשת איש וחילול שבת וכיו"ב. הנה יעוין ברמב"ם בסה"מ חלק השרשים שרש י"ד דכתב דאין למנות כל מחויב מיתה כמצוה בפ"ע, דאין הכי היה לנו למנות כל מחויב מלקות נמי כמצוה בפ"ע ואז יתרבו המצוות הרבה מאד, ועיין ברמב"ן בהשגות שדחה הראיה וז"ל: "לפי שאנחנו נצטוונו מצוה בפ"ע לסקול מחלל שבת ונצטוונו במצוה אחרת לסקול העובר ע"ז, ואין עבירה זו כמות זו ולא צוה אותנו בהן מצוה כוללת אלא בכל אחת מאמר בפ"ע ופרשה בפ"ע מטעם בפ"ע, וכי מפני ששתי מצוות האלו נעשות ברגימת האבן ימנו אחת וכו', אבל המלקיות אין דמיונו באלה עולה יפה לפי שלא נצטוונו על המלקיות ככל עבירה בפ"ע אבל צונו יתברך מצוה כללית אחר הלאוין כולם שנלקה על כל לאו דומה ללאו דחסימה כמו שבא בפירוש המקובל וכו', ולכן לא ימנה המלקות בשום פנים במצוות רבות", כלומר דכל חייב מיתה בא במסיום על עבירה מסוימת זו ולפיכך מיתה כל מחויב מיתה נמנית למצוה בפ"ע, משא"כ חייב מלקות שהוא בא על לאו, ואך דהתנה הכתוב שיהא דומה ללאו דחסימה, ולפיכך כל חייבי מלקיות מצוה אחת להם. הערת ידי"נ הגרימ"ק שליט"א. והנה עיקר ד"ז דהא דלוקה בשא"נ חד"א הוא כהא דלוקה על איסור שהוחזק ע"י ע"א, משום דהאיסור עצמו בע"א יוחזק, מברור על פי מה דיסוד הדין כהא דהאיסור עצמו בע"א יוחזק הוא מחמת הנאמנות דע"א לענין האיסור, דאית ליה לענין זה נאמנות גמורה, וממילא מהניא נאמנותו גם למלקות כנ"ל, אבל אי נימא דהגדר הוא (כאשר נתבאר בס"ד ב"זאת ליעקב" גיטין סי' ב') דכיון דכן הוא הדין דצריכים אנו לדרון את החתיכה הזו דיש בה איסור לאו מחמת עדותו של העד שיש לו נאמנות גמורה לענין האיסור, הרי היא נידונית כחפצא דאיסורא שהזהירה עליו תורה, כלומר שחלב זה שאנו נוהגים בו איסור חלב משום שיש עליו נאמנות דע"א הוא זה החלב שהזהירה עליו תורה ושלוקין עליו (והא דל"מ לענין מיתה, הוא נמי כהסבר הנ"ל דלמלקות שאין הדבר תלוי אלא שיהא כאן איסור לאו סגי בהכי, משא"כ למיתה דבעי עצם החפצא דא"א ודמלאכת שבת וכיו"ב לא סגיא בנאמנות דע"א, ראה ב"זאת ליעקב" שם), וא"כ ה"מ גבי ע"א, אבל גבי שא"נ חד"א דהוא יודע האמת כפי שהיא, וכל הנידון הוא לגבי דידן, הרי אי לא סגי בנאמנותו לענין מלקות ל"ש לדרון דילקה מחמת הגדר הנ"ל ופשוט.

אמרינן שאינו אמת אלא דשא"נ חד"א, וכיון דהיא מקיימת "וגרושה אני" הרי אינה אוסרת עצמה כלל, וכ"ש הוא בשבוי הייתי דאין השבוי אוסרת כלל רק מה דחיישין לטומאה, וא"כ כיון שאומרת טהורה אני הרי מעולם לא אסרה עצמה כלל, עיי"ש שהניח בצע"ג. וד' הגרעק"א ז"צ דהלל על הא שהיתה א"א שפיר נאמנת לגבי ידיה ואילו לומר גרושה אני אינה נאמנת אי לאו דהפ"ש הפ"ש, אכן הגרעק"א צ"א דבריו משום דשא"נ חד"א אינו "בדרך נאמנות ועדות", וצ"ב בכונת הדברים.

ויש שרצו לפרש (ראה קובץ שיעורים למכילתין אות נ"ח, וכ"כ בחדושי הגרש"ש סימן ז') דהגרעק"א נוקט כהשיטה שהביא המהרי"ט הובא בקל"ה"ח שם דדין שא"נ חד"א הוא מדין נדר. דיעוין שעה"מ פ"ט מאישות הט"ו דהמהרי"ט בסן נסתפק לדון כן דהוי מדין נדר, וכן נקט המהרי"ט כנ"ל והוא צח"א סי' ז"ב. אכן בקל"ה"ח שם הביא בשם המהרי"ט צח"צ שחזר בו מזה דא"כ תועיל שאלה. ועיין תשובות נוב"י אהע"ז מהדו"ח סימן כ"ג מה שדחה השיטה הזו דהוא מתורת נדר. אכן בקה"י כתובות סי' ז' הביא לשון השיט"מ ק"ד צ"ע ע"א ד"ה נאמן וז"ל: "ולכ"י נאמן דהא שוי' אנפשי' חד"א דכיון דאמי לבי דינא וקאמר דהרי היא אסורה עליו ואינו חפץ זה הרי היא נאסרה עליו ואע"ג דהיא מותרת לו מדינא ה"ל כאוסר עליו דבר המותר" דבפשטות משמע דהוא איסור חדש שאוסר ע"ע בדיבורו, ויל"ע עוד בזה. והנה מלבד שקשה מאוד לומר דהגרעק"א נוקט כשיטה זו, הנה לשונו "דלא מהימני" לצי"ד בדרך נאמנות ועדות", ומשמע דשפיר הוא בגדר "מהימני" לצי"ד" אלא דאי"ז בדרך "נאמנות ועדות" אלא דין בפ"ע, אבל עכ"פ הוא מתורת "נאמנות".

אכן הביאור צד' הגרעק"א הוא דהנאמנות דשא"נ חד"א חלוקה היא מנאמנות דכה"ח וכגון עדות ואף הודאת צע"ד בכללה, דבכה"ח הנאמנות היא על גופא דעובדא ועל מעשה המעשה דאומר צפנינו ומתוך שמקובלים ונאמנים עלינו דבריו אנו קובעים את הדין היוצא מן המעשה לאיסור וחיוצ וכיו"ב, אבל הנאמנות דשא"נ חד"א אינה כן, והיינו דלאו דאיכא נאמנות על עצם העובדא והמעשה דהיתה א"א ושבוי' וכיו"ב וממילא הוא דאסרינן ואף דהנאמנות מוגבלת היא כלפי עצמו ולא כלפי אחרים, אלא דבאמת גם כלפי עצמו ליכא נאמנות על המעשה כלל, דבדבשצ"ע אין ע"א נאמן אף כלפי עצמו, ובאמת אין זו נאמנות בדרך "נאמנות ועדות", אלא כלישנא ד"שויה אנפשי' חמיכה לאיסורא", כלומר דמקבלים את דבריו ואת מה דקבע לן שהדבר אסור לגביה, והיינו דכיון דאומר דהדבר אסור לו ועליו לנהוג בדבר כדבר האסור שהרי קים

ליה וברור לו שהוא אסור, הרי כך הוא הדין דדניס צו דאסור הוא ומפרישים אותו מן האיסור (ושמעתי להמשיל הדבר דהוי כעין שצי"ד קובעים וגומרים הדין דהכל צריכים לקבל הגמ"ד דאיתו צי"ד) ודוק. והנה יעוין צמרוה"כ סי' א' וז"ל: "וכמו האשה שאמרה א"א אני שאסורה להנשא ואפי' נשאת כופין אותו להוציא וזה לאו מתורת נאמנות אלא שכיון דלפי דבריה היתה אסורה להנשא ואילו היא היתה יודעת האמת שהיא א"א אף שכל העולם מחזיקים אותה צפני' היא לגבי עצמה אסורה להנשא ולכן גם הצי"ד יכולין לכופ אותה שלא תנשא", ומלשון זה נראה דלאו היינו כדרכו של הגרעק"א דאין זה מתורת נאמנות על המעשה, אלא דכיון דהיא קובעת שהדבר אסור עליה הרי צי"ד ג"כ מקבלים את מה שקבעה לנו, וחשבינן ליה לחפצא דאיסורא משום שהיא קובעת ופוסקת לעצמה שהדבר אסור לה, אלא יתירה מזו והיינו דאי"ז בגדר נאמנות כלל אלא דאין כייפין לה שמתנהג כפי ידיעתה שהדבר אסור הוא, דכיון דאומרת דידעת האמת דאסור לה כופין אותה שמתנהג כן. אכן מד' הגרעק"א נראה דאמנם הוא מתורת "נאמנות", אלא שאי"ז גדר של נאמנות על גופא דעובדא ועל מעשה רק דמקבלים את דבריו ואת מה שקבע לנו שהדבר אסור לגביה. ואכן צ"ב המקור לדין זה מה"ח כיון דלפי"ז אין ללמודו מהודאת צע"ד הנלמד מצי הוא זה, ושו"ר צחת"ס במכילתין שכ' בזה"ל: ובאמת צריך חקירת חכם מאין פשוט לחזו"ל הך דשויה אנפשי' חד"א מה"ח מנ"ל וחפשי ואל מנאמי, כי מאי דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה אין ראוי וצ"ע עכ"ל. אכן נראה דגם לגדר זה הוא מיסוד הדין דאדם נאמן ע"ע יותר ממאה עדים וכד' הגר"א כנ"ל, וה"נ לגבי ידיה אית ליה כח לקבוע את הדבר לאיסור וצ"ע בזה.

ומעתה היינו מאי דקשיא ליה להגרעק"א דכ"ז כשאומרת דיש כאן דבר שאסור עלי' דנאמנת דיש כלפי' איסור, אבל אי אומרת גרושה אני וטהורה אני, דנמצא דאינה אומרת כלל שיש כאן דבר האסור עלי' ורק דמעידה על מעשה וסיבה האוסרת דהיתה א"א ושבוי', והלא ע"ז אין לה נאמנות כלל, דכל הנאמנות היא לשוי' עלי' חד"א כמו שאומרת. וע"ז הוסיף הגרעק"א "וביותר דנשבית וטהורה היא ל"ל מדין הפ"ש הא צי"ד אין מאמינים לה כלל על מעשה שנשבית וכו'", ר"ל דכ"ש בשבוי' שאין כאן באמת כלל סיבה עצמית אוסרת, ורק דהעובדא של שביה גורמת לנו להסתפק שמה נטמאה ועל העובדא הלא אינה נאמנת כלל.

ועד"ז חזינו בהגרעק"א בדו"ח כ"ב צ' ד"ה "תוספות

שנים" מש"כ לדון באומרת לא נתקדשתי וצאו שני עדים ואמרו נתקדשה ונתגרשה אי נימא דכיון שאמרה לא נתקדשה א"כ בכלל דברי' שלא נתגרשה וא"כ ליהוי כהא דכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי דמי דאף שמעידים שפרע חייב, וכ' ע"ז הגרעק"א בזה"ל: "ואולי י"ל דדוקא בממון אמרינן דהודאת שלא פרע מהני משום הודאת בע"ד, אבל באיסור צאם מכחיש להעדים הוא רק מדין שאלה"א, ל"ש לומר דהיא מודית דלא נתגרשה ושואף אנפשי' חד"א דהא היא אומרת דלא נתקדשה ולא אמרה מעולם דהיא אסורה", ומצואר נמי דכל הנאמנות על מה שאומרת שהדבר חד"א כלפיה ודנים כן ומקבלים את מה שקבעה לנו שהדבר אסור עליה אבל אין היא נאמנת על גוף העובדא, וכל שאינה אומרת שכלפי דידה יש כאן חד"א אין כאן דינא דשאל"נ חד"א, שהרי אם הייתה נאמנת על המעשה הרי כיון שידוע לנו שנתקדשה והיא אומרת שלא נתגרשה שפיר יש לנו להאמינה על עובדא זו לגבי דידה לענין לאוסרה להנשא לשוק, אלא שאינה נאמנת על עצם המעשה רק דמקבלים את דבריה ואת מה שקבעה לנו שהדבר אסור לגביה, ושאינו מהודאת בע"ד דהוי דין נאמנות על עצם העובדא (בין אם על המעשה או כלפי מציאות החיוב) משא"כ בשאל"נ חד"א דכל הנאמנות היא שיש לפניו תחילה דאיסורא (ועיין בחידושי הגרש"ש שם מש"כ בד' הגרעק"א).

והנה נפ"מ בין הדרך דשאל"נ חד"א הוא מתורת נדר או בגדר שנתבאר לדעת הגרעק"א הוא, דיעוין בקלוא"ח סי' פ' סק"צ צ"ש תשובות שצ יעקב שכתב דבאינו יודע שד"ז אסור ליכא בזה משום שאל"נ חד"א, ותמה הקלוא"ח שכיון דדין שאל"נ חד"א הוא מדין נאמנות מאי איכפת לן שאינו יודע שאסור, ובדעת השב יעקב יש שכתבו דנוקט דהוא מדין נדר וממילא אי אינו יודע שאסור אין לדון מדין נדר, וכן נראה קצת בקלוא"ח שם, יעוין בקה"י למכילתין סי' ז'. ועיין טו"ז אהע"ז (סימן קנ"ב סק"ח) גבי א"א שאמרה גרושה אני באופן דאינה נאמנת ונתקדשה לאחר ומת בעלה הראשון אינה זריכה גט משני ומותרת לעלמא, וביאר הטו"ז דל"א דחיאסר לשוק דשאל"נ חד"א דתפסו קידושי שני, משום דכד אמרה גרושה אני אכתי ליכא איסורא ולא נתכונה לאסור עצמה, והוא מעין סברת השב יעקב, ולכאורה ס"ל נמי דהוא מדין נדר. אכן לפי המצואר בד' הגרעק"א הרי אף באופן שאינו יודע שאסור (או בגוונא דהטו"ז כנ"ל), מ"מ כיון דבאמת הו"ל כלפיו תחילה דאיסורא והוא דבר האסור לו לפי דבריו הו"ל שפיר בכלל שאל"נ חד"א.

ולגדר זה המצואר בד' הגרעק"א יש להוסיף מה

דמצואר בתשובות הרעק"א (בהשמטות לס' פ"ה) דשאל"נ חד"א ל"ה בגדר דבשצ"ע וע"א נאמן צו, וכן כתב כיסוד זה בתשובות ברית אברהם חאהע"ז ח"א סי' פ"ב צ"ש בעל הנתיבות ונהנה הנתיבות שם קאי גבי דברי רבינו יונה שהביא הרא"ש צסוגיין באומרת שהיתה אנוסה דנאמנת מדין צו"ש, ודן דנאמנת מדין ע"א כיון דשאל"נ חד"א לא מקרי דבשצ"ע, ודבר זה תמוה עד מאד שהרי הנידון הוא גם כלפי ידיד' דמלא פ"פ ולא אך כלפי צי"ד, וכלפי ידיד' ודאי הוי דבשצ"ע וכמו שאמרו פ"פ כשני עדים וצ"ג, ויעו"ש צברית אברהם דמדמה לה למה שדנו האחרונים (הפלאה וצית יעקב והגרעק"א צסוגיין) לענין מעלה עשו ביוחסין דליכא גבי שאל"נ חד"א, וביאור הדבר הוא דגדר הא דאין דבשצ"ע פחות משנים לאו דאיסורי ערוה שאני משאר איסורים רק דלחדש חפלא דבשצ"ע צעינן שנים (ראה מה שנתבאר בזה צס"ד צ"אחא ליעקב ציטין סי' צ' וסי' י'), וע"כ כיון דאין כאן נאמנות על המעשה ואין כאן חלות חפלא דבשצ"ע ורק "תחילה דאיסורא" הוא דאיכא, הרי צהא לא שאני איסור ערוה משאר איסורים. אכן תמוה מאד על זה ממשנה ערוכה צדף כ"ב כנ"ל דאומרת א"א הייתי וגרושה אני נאמנת מדין הפ"ש ההפ"ש, ומיפול"ל דנאמנת מדין ע"א כיון דל"ה דבשצ"ע וע"א מהימן, וכבר תמה בזה צספר חמדת שלמה עיי"ש. והנה אי ע"א א"נ כנגד איחזוק איסורא י"ל דצכה"ג חשיב כנגד איחזוק, ושפיר צעינן לדין הפ"ש ההפ"ש, אכן אי מהימן ע"א אף במקום איחזוק איסורא לא א"ש ונהנה כאמור לעיל כל עיקרו של מהלך זה בגדר דינא דשאל"נ חד"א מיסודו של הגרעק"א (וכ"ש המצואר מיסודו של התרוה"כ), אינו כמצואר בדברי המ"מ צפ"כ מהל' איסור צ' דלוקין מכה דינא דשאל"נ חד"א כנ"ל, דמצואר בזה דשאל"נ חד"א הוא נאמנות גמורה ומהני אף לענין מלקות. ולפי המצואר לקמן שזו היא שיטתו של רש"י, נמצא דלדעת רש"י באמת אין לוקין מדינא דשאל"נ חד"א וכדעתו של המל"מ כנ"ל.

(ה) ולפי"ז נראה לבאר דרכו של רש"י צהא דקמ"ל ר"א, דאע"ג דלא קים ל"י מ"מ נאמן לאוסרה, דהנה יש לדון צהא דס"ד דאמרי' מיקם הוא דלא קים ל"י אי היינו דאף כלפי ידיד' אין לו לדון הדבר בגדר ספק כלל ואין לו לאסור לעצמו, דכיון דלא קים ליה אי"ז אף בגדר ספק, ולא אך כלפי ידיד' הוא כן, או דהיא סברה אך כלפי ידיד', דכיון דאנו מניחים דלא קים ל"י אין אנו מאמינים לדבריו כלל ואמרינן דפטומי מילי בעלמא, אבל הוא לעצמו כיון דברור לו שראה פ"פ יש לו לדון הדבר צספק ויש לו לנהוג איסור. וכ"ה מדויק כהלד השני בדברי הריטב"א, דיעוין צמש"כ צסוד"ה אמר: הא קמ"ל דכיון דטעין כן צצ"ד צטענת צרי צי"ד אוסרין אותה ומפקינן לה מיני

ואינו ראוי לקיימה וכו', ומדויק דדוקא כלפי צ"ד יש כאן חידוש, דלא אמרינן שאין מתקבלת אללנו הנאמנות כיון דנקטינן דבחור לא קים לי, אבל הוא כלפי עצמו פשיטא שיש לו לנהוג איסור דחשיב ספק גמור לגבי נפשי. והשתא אי נימא כד זה א"ש דרכו של רש"י, דלא דקמ"ל דנקטינן דקים ליה (והיינו שאע"פ שבעצם ראוי לדון דלא קים ליה כיון דבחור הוא ואינו צדיק, מ"מ כיון דטוען בצרי דקים לי וברור לו יש לנו לקבל דבריו, וכמבואר בן בצברי הריטב"א), אלא דאף דלא נקטינן בן מ"מ כיון דאומר דהוא סבור שקים ליה ונמנא דכלפי ידי' הו"ל חתיכה דאיסורא הרי אית ליה נאמנות על מה שאומר שדבר זה הוא חד"א כלפיו, ואנו דנים בן ומקבלים את מה שקבע לנו שהדבר אסור עליו (שהרי סו"ס באפשר הוא דקים ליה). אכן אם היתה צריכה להתקבל אלל צ"ד נאמנות על עצם המעשה של הפ"פ על הא באמת אין להאמינו כיון דאין נקטינן דלא קים ליה. ולפיכך באמת כד באנו לדון לענין להפסידה כתובתה מכה החזקה דא"ט הרי כיון דאין כאן נאמנות כלפי ידין על הפ"פ ודאי דא"נ להפסידה, ורק דלענין לאסרה עליו נאמן כיון דאין אנו צריכים להאמינו על המעשה ורק לדון דבריו שהדבר אללנו הוא חד"א. ויעוין בלשון הרשב"א צריש הסוגיא ד"ה אמר בשם יש מי שאומר: "דל"ש נשוי ול"ש פנוי דהא איהו קאמר דקים לי במילתא ואין מאכלילין לאדם דבר שהוא אסור עליו", ונראה דאין הכונה מתורת נדר אלא כמבואר בדעת רש"י דנאמן ע"ז דכלפי ידי' אסורה לו, דהעיקר הוא משום דלנפשי' הוי ודאי ספק איסור (ויעוין"ש ברשב"א שהביא דעה אחת דדוקא בגשוי אסרינן לה אבל פנוי מותרת לו, וצ"ע בדגשוי מאי קמ"ל ומאי ס"ד דלא קים ליה, וכאשר הקשה בן צשיטמ"ק), ועד"ז כ' הרשב"א י' א' ד"ה רב אחאי: ודוקא להפסידה כתובתה אינו נאמן אבל לאסרה עליו נאמן דאעפ"י שהוא פנוי הא קאמר דקים לי ושו"א חד"א, והן הן הדברים. ונמנינו למדים לפי"ז דר"א חדיש לן חידוש בהל' שא"נ חד"א דכיון דאומר שיש כאן כלפיו חפצא דאיסורא והיא חפצא דאיסורא עלי' הרי הוא נאמן על כך ומקבלים את מה שקבע לנו. ועיין בלשון רש"י בסוגיין ד"ה מאי הו"ל: "שאדם נאמן ע"ע לאסור לו את המותר על פיו", ונראה מלשונו דחשיב בגדר "לאסור לו את המותר", כלומר דאינו נאמן כלפינו על המציאות עד שדון שאמנם הדבר אסור, ורק דנאמן דכלפי ידי' הו"ל כחד"א.

(ו) ולפי המבואר בשי' רש"י יש לבאר מש"כ רש"י בד"ה האומר: "וטענת דמים אין לו וכו' אבל זאת צרורה לו שפתח פתוח מלא", דצ"ב בכוונתו כנ"ל (אות א'). דהנה יל"ע בד' רש"י שם "וטענת דמים אין לו כגון

שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בחולים כדלקמן או שנאצדה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו וכו'", והיינו דהלל ממ"נ אי ליכא דם יטען טענ"ד ול"ל לטענת פ"פ ואי איכא דם האריך יטען טענת פ"פ, וע"ז קאמר רש"י דטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בחולים או שנאצדה ממנו מפה, ולכאורה ל"ל להאריך ולפרש שאין ראוי מהדס או שנאצדה המפה, הלא די לנו שאינו אומר כלום אודות הדם ורק טוען פ"פ ואדרבה משום כך אנו מולים שלא הי' דם [והגע בעצמך אילו משכ"ל שהיו צאים שני עדים ומעידים שהיה הפ"פ, וכי צריכים היינו לדון על הדם, והלא אדרבה פשיטא לן שלא הי' דם], אלא דכל זה אם אמנם היתה נאמנות על המציאות שיש כאן פ"פ וכאלו אנו רואים הפ"פ, דאז שפיר י"ל דכיון דחזינן פ"פ הרי ודאי שלא הי' דם, אבל כיון דאין אנו מאמינים מכה שא"נ חד"א כלום על הפ"פ, וביחוד דהא לא קים ליה, וכל הנאמנות היא שכיון שהוא סמוך וצטוח שמנא פ"פ ויש כלפיו חתיכה דאיסורא ואסורה היא לו הרי אנו דנים כלפיו כפי דבריו, וא"כ כל עוד שלא שמענו ממנו שאין ראוי מן הדם והיינו שנאצדה המפה או משפחת דורקטי נמנא שאין הוא מניח איסור כלל, שהרי יתכן שהי' דם, וזהו שהאריך רש"י לבאר שזאת צרורה לו שהי' פ"פ אבל אינו יודע אם הי' דם דנאצדה המפה או שאין ראוי מזה שאין דם שהיא ממשפחת דורקטי דצכה"ג שפיר הרי הוא מניח איסור ודוק. והשתא א"ש לשון רש"י "אבל זאת צרורה לו", דהא עיקר הנאמנות הוא דאומר דזאת צרורה לו והוא סמוך וצטוח שמנא פ"פ, וזהו כל מה דשא"נ חד"א דמניח לפנינו את ה"זאת צרורה לו" וא"ש [ועיין לשון הרמב"ן צריש הסוגיא שכתב חו"ל: "בשאינו טוען טענת דמים כגון שנאצדה המפה או טוען שדם בא מן הנדדים או דם אחר הכניסה שם ואני פ"פ מנאמי בכל ענין נאמן לאסרה עליו", ולכאורה מה לנו בטענתו, ומה יוכל הוא לידע אם דם בחולים הוא או דם אחר יותר מאשר נדע אנו, אכן הביאור דהלל ממציאת הדם מוכח דלא קים ליה, אבל כיון דהוא סמוך וצטוח שמנא פ"פ ובע"כ "שדם בא מן הנדדים או דם אחר הכניסה שם", הרי הוא נאמן, דעל כך היא נאמנותו "דזאת צרורה לו" שמנא פ"פ וכמבואר. הערת ידי' הגרי"ל שליט"א].

(ז) אכן הריטב"א דפירש דקמ"ל דאמנם קים ליה, והיינו דכיון דטוען בן בצרי מיקם קים ליה וכנ"ל (וכן המוס' דף ב' ודף ט' דנמי ס"ל בדרך זו, וכאשר כתבו דדיינין לי' כצדיק כיון דאומר בצרי שראה פ"פ כנ"ל), י"ל דס"ל דדין שא"נ חד"א הוי נאמנות גמורה על המעשה וכדין הודאת בע"ד וממילא הוא דאסרינן לי', וא"כ הכא

לגרש או להפריש, ויסוד הנידון הם דברי הרמב"ם פכ"ד מהל' אישות הי"ח, דיעו"ש צה"י דכחז "מי שראה אשתו שזינתה או שאמר לו אחד מקרוביו וכו' וסומכת דעתו עליהם וכו' הרי"ז חייב להוציא", ובה"ח כחז: "ואין צ"ד כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו ב' עדים וכו'", ומפורש דאף צבא צבא לבי"ד ואמר שראה שזינתה אין כופין להוציא. והאחרונים נקטו דאף אין מפרישין אותו ממנה כלל, יעוין בשו"ת רא"מ (סי' כ"ה) שהוכיח כן מלשון הרמב"ם דאף אין כופין אותו לפרוש ממנה, וביאר הגרעק"א בדו"ח (ח"א דף ק"ט טור ב') דהיינו דעליו בלבד מוטל להוציא, ובי"ד מודיעים לו שכן הדין, וחייב ללכת י"ש, אבל צ"ד אין כופין אותו אפי' בהפרשה, וכ"ה בהגרעק"א בתשובות (סוף סי' פ"ח) עיי"ש (ויעו"ש בתשובות הרא"ם דדייק בלישנא דר"א דסוגיין דקאמר "נאמן לאסרה עליו" ולא "אסורה עליו", משמע דצ"ד מאמינים אותו ומוציאין אותו ממנו ודלא בשיטה זו). וכדעת הגרעק"א והרא"מ כן ס"ל לתשובות מהר"י הלוי אחי הט"ז (סי' ל"ט) הוצאו דבריו בפ"ת אהע"ז (סי' ס"ח סק"ד ובסי' קט"ז סקל"ז) עיי"ש (ויעו"ש בסי' ס"ח דהמהריב"ל נחלק על המהר"י הלוי בזה), ועי' בית מאיר סי' קט"ז סעיף ו' דנמי ס"ל דאין צ"ד כופין לגרש. והדבר תמוה למה אין כופין לגרשה והלא נאמן שפיר מדינא דשאל"נ חד"א, ועכ"פ למה לא יפרישוהו צ"ד ממנה.

והן אמנם שיש לתמוה על ענש הדבר דאי צ"ד אין מפרישין אותו ממנה ורק שמודיעים לו שאסור, א"כ למאי נפק"מ בזה במה דנאמן מדין שאל"נ חד"א, הא לענין ענשו הוא יודע האמת אם זינתה או לא, ולגבי דידן הא אין כופין מפרישין אותו כלל, ובשלמא בגוונא דלא ראה שזינתה אלא דשמע מאחר ומהימני' כבי תרי יש חידוש גם כלפי ידי' דכיון דמאמינס חייב לפרוש, אבל צראה אשתו שזינתה אין בזה נפק"מ. אלא דיעוין בהגרעק"א בחידושי שו"ע אהע"ז (סי' א' סעי' י"ב) שהביא בשם ספר בכור שור בפ"ו דיצמות דהיכי דשויה אנפשי' חד"א אסור אף בינו לבין עצמו אף שידוע בעצמו שהוא מותר, וא"כ יש נפ"מ גם לדידי'. אך ד"ז תמוה דאמאי יאסר בדבר המותר (אא"כ נימא דשאל"נ חד"א הוא מדין נדר והו"ל כאוסר עליו דבר המותר), אכן יעוין שם בבכור שור דמדמה לה לכל דבר שאסור משום מראית עין אף בחדרי חדרים אסור ומשמע דכל איסורו משום למא דבי"ד ובגדר מראית עין וי"ע. ונראה דהנה כתב הר"ן נדרים ל' ב' דאשה כיון שהיא משועבדת לבעל לאישות אינה נאמנת לאסור עצמה ולפיכך אשת כהן שאמרה טמאה אני לך דנאנסה אינה נאמנת לשוייה אנפשי' חד"א (וכ"ה בנמוק"י ובחוס' רי"ד

מאמינים לו על המעשה דפ"פ, וא"כ בע"כ דקמ"ל דקים ליה, דהכי נקטינן דאמנס קים ל' (וממילא ה"ה דנאמן לענין להפסיד כתובתה וכמס"כ בשיטת"ק, וכאשר היא כן שיטת החוס' בע"כ ד"ה נאמן כנ"ל וא"ש). ובאמת הדברים מוכרחים מיני' ובי' דלשיטת הריטב"א דאית ליה נאמנות על ענש המעשה שפיר י"ל דיש לו נאמנות גם ע"ז גופא דמיקס קים ל' (והוא על דרך עדים שהם נאמנים שראו נכונה ולא הי' "בדדמי", וכן בשאל"נ יש לו נאמנות שראה צבירור ולא הי' בדדמי), אכן לרש"י דאין לו נאמנות כלל על המעשה הרי ל"ש לומר שיהי' נאמן על הא גופא דמיקס קים ליה דהא אינו נאמן על המציאות, ואף דיכול להניח איסור ואנו מקבלים הדבר כפי שקבע לנו וא"ש היטב.

ח) והנה כבר נתבאר דבלשון הר"ן צריש פירקין משמע ג"כ דהוי נאמנות על המעשה, דכחז: "דכיון דמהימנין ליה קים לן דודאי זינתה וכו'", וי"ל דגדר זה מוכרח לענש דברי הר"ן שם, דז"ל הר"ן: "דחקון רבנן בכל הנשים שלא ינשאו אלא ברביעי משום דכיון דמהימנין ליה קים לן דודאי זינתה, וכיון שכן איתרעאי ועלייהו דצ"ד רמי למיקס עלה דמילתא אי תחתיו אי לא תחתיו, ואע"ג דכי לא משכחי סהדותא במילתא שריא לבעלה משום תרי ספיקי אפ"ה כיון דאיתרעאי עלייהו רמי למיקס אקושטא דמילתא שמא יתבאר הדבר ויבואו עדים", והשמא לדבר זה בע"כ דהגדר הוא "דכיון דמהימנין ליה קים לן דודאי זינתה", כלומר דנאמן על ענש המעשה וגופא דעובדא, דאי נימא כדרכו של הגרעק"א דאינו נאמן אלא להניח האיסור בפנינו, כלומר דנאמן דיש איסור לפניו ואנו נוהגים כדבריו, א"כ כשאומר דהוא ס"ס נמצא שאינו מניח איסור כלל, דהא לדידיה ליכא שום איסור, וכיון שאינו נאמן כלל מהיכ"ת יהי' דין על צ"ד לברר, ול"ש תקנה כזו כלל. ואף אי נימא דכיון דעכ"פ זהו דין צפ"ע דכד איכא פ"פ לא שריא משום דבעינן לברורי ע"י צ"ד וא"כ אית ליה נאמנות על הא גופא, ושפיר חשיב דמניח איסור לפנינו, מ"מ מאחר דאינו נאמן על ענש המעשה ל"ש שיהיה על צ"ד דין לברר. ולא אף בטענת פ"פ הוא כן אלא אף בטענת דמים נמי הוא כן שהרי כל נאמנותו היא אף משום דשאל"נ חד"א. ובע"כ דמדין שאל"נ חד"א הרי הוא נאמן על ענש המעשה, וזהו שכ' הר"ן "דכיון דמהימנין ליה קים לן דודאי זינתה וכיון שכן איתרעאי ועלייהו דצ"ד רמי למיקס עלה דמילתא אי תחתיו אי לא תחתיו", דכיון דנאמן על ענש המעשה דודאי זינתה שוב איכא דינא על צ"ד לברורי ולמיקס עלה דמילתא וא"ש היטב.

ט) והנה דנו האחרונים אי מדין שאל"נ חד"א כופין אותו

שם רחוק

שם רחוק

קידושין דף י"ג, ומד' הר"ן חזין דכיון דנמשועבדת לימא
לדינא דשא"נ חד"א ואינה נאמנת כלפי דידה שוב כופין
אותה לשמשו, ואינה יכולה לומר אסור עלי ואין מאכילין לו
לאדם דבר האסור לו, דכיון שאין לה נאמנות לאסורו עליה
מאחר דהיא משועבדת מעתה לאו כל כמינה לטעון דאסור
הוא עלי, ולפי"ז י"ל דה"ה לגבי דידה דהא משועבדת הוא
לה למנות עונה, ולפיכך אם אינו נאמן לאסרה עליו אינו
יכול לטעון אסורה היא עלי ואין מאכילין לאדם דבר האסור
לו, והרי הוא נידון כמורד בתשמיש, וא"כ י"ל דכלפי זה
הוא הנפק"מ בנאמנות ידידה דנאמן לאסרה עליו משום
דשא"נ חד"א דרשאי לנהוג איסור בעצמו ואינו נחשב
למורד בתשמיש, אבל מ"מ ל"מ הנאמנות לענין כפי' וכן
מוכח ממש"כ הרשב"א כנ"ל בריש הסוגיא ד"ה אמה,
וצריטב"א שם, דנאמן לאסרה עליו "דאין מאכילין לאדם
דבר האסור לו", והך לישנא אי' בגמ' לקמן ע"א אי'
ובגדרים ט"ו ב' גבי שעבוד אישות, דאע"ג דאוסרת הנאת
תשמישי עליך כופה ומשמשתו מ"מ הנאת תשמישך עלי
אסור ובעי הפרה "דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו".
וגם מבואר כן ממה דכתב הריטב"א בד"ה והא וז"ל:
"והא דאמרין נאמן לאסרה עליו ולא אמרינן נאמן
לאסרה על עצמו קמ"ל דכיון דטעין כן בטענת ברי ב"ד
אוסרין אותה ומפקי לי' מיני' ואינו רשאי לקיימה", והיינו
דס"ל דאמנם ב"ד כופין אותו להוציאה ולהפרישה, אכן
חזין דלא הוכיח מעצם מימרא דר"א דכייפין דאל"ה
למאי נפק"מ בנאמנותו, אלא מלישנא דנאמן לאסרה עליו,
והרי שיש נפק"מ בלא"ה בנאמנותו, והוא לענין שעבוד
ומנות עונה. הערת ידי"ג הגרי"ל שליט"א. ועוד נפק"מ
איכא דכיון דנאמן דאסורה עליו אם אינו פורש ממנה הרי
הוא נידון בעייניו כעבדין, וגם אם ירצה לחזור בו לא יוכל
אם לא יתן אמתלא לדבריו (וראה להלן בסמוך נפק"מ בשם
הב"מ). אכן ז"כ כנ"ל אמאי אין כופין לגרשה, וביותר
אמאי לא יפרישוהו ב"ד ממנה.

ויערין בספר בית מאיר שם שכתב לזכר בזה עפי"מ
שכתב הרמב"ם בסופ"א מהל' איסור' דאשה
האומרת נתקדשתי אין מענישין אותה במיתה ב"ד,
ומקורו בקידושין (ס"ג ב') דאין הורגין עפ"י שא"נ חד"א
כנ"ל, וס"ל להרמב"ם דכל שאין ב"ד מענישין בדיני אדם
אף אין הם מוקקים להוציאה בכפי' (וז"ע מד' המ"מ פ"כ
מאיסור' הי"ג הנ"ל דאיכא מלקות בשא"נ חד"א, והרי
בב"ד שפיר מענישין בדיני אדם ורק דשאיני מיתה
ממלקות וכנ"ל, וז"ל דס"ל כהמל"מ שם דדעתו דדוקא
בהחזוק ל' יום הוא דלוקה כמזכר לעיל אות ה', ואכתי ז"ע
שלא הזכיר הב"מ דעת המ"מ דשפיר לוקה מחמת חד"א),
דכשם שאין ב"ד מענישין בדיני אדם דכל שאין הענין ברור

בב"ד ע"י עדים לא ענשין ה"ה דאין כופין [ויעו"ש
שישב לישנא דר"א "נאמן לאסרה עליו", דמשמע בב"ד
מאמינים אותו ומוציאין אותה ממנו, דהיינו לענין זה שאין
ב"ד מונעין ממנו הגירושין אף בזווג ראשון ואף בעל
כרחיה. ובאמת מבואר ד"ז ביותר עפ"י מש"כ לעיל דאילו
הנאמנות הי' נידון הדבר בעייניו כהיתר גמור והרי הוא
משועבד לשמשה, ולכן אף שיכול לגרש בע"כ מ"מ ב"ד
משתדלין לכתחילה למונע הגירושין (ולא עוד אלא דייעוין
בב"ש אהע"ז סימן קי"ט סק"א דדעת הטור בזווג ראשון
כופין אותו שלא לגרש אלא"כ יש בה דבר ערוה, מיהו רש"י
לא ס"ל כן עיי"ש). אכן העירוני דלענין זה אי"צ לנאמנות
וסגי בטענה גרידא, דאטו בהקדיחה חבשילו בעי להביא
ראיה ולא סגי ליה בטענה, אמנם לפי המבואר להלן אות
ט"ו דאינו נאמן מתורת טענה של בע"ד דחיישין דמשקר
משום דאין אדם יכול להכחישו ראה שם, א"ש דה"נ אינו
נאמן לענין זה. אלא דלפי"ז הא איכא נפ"מ בפשיטות דכל
עוד שאינו מגרשה הרי הוא משועבד לעונתה ואם פורש
ממנה הרי הוא נידון כמורד בתשמיש דמוסיף בכחובתה
כנ"ל וז"ע]. והנה ז"כ מה ענין כפי' לעונשים. ואפשר
לזכר דכמו דחזין לענין עונשין דל"מ דינא דשא"נ חד"א
משום דכל הנאמנות הוי אף לגבי נפשי', ועונשין חשיב דינא
בב"ד, א"כ ה"ה כפי' חשיב דינא בב"ד, אבל אין נראה
כן בכונתו. וי"ל דהוא עפי"ד רש"י חולין ק"י ב' ד"ה
שמתן, גבי הא דכל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין צית דין
שלמטה מזהרין עליה, וז"ל: "לכך פירש מתן שכרה לומר
שאל לא תקיימנה זהו עונשו שלא מיטול שכר זה",
ומבואר מלשוננו דגדר הכפי' במ"ע עד שתלא נפשו הוא
בגדר עונש [ושמעתי להוכיח כן מלשון רבינו יונה בשע"ת
ש"ג אות י"א וז"ל: "ועתה נדבר בענין עונש ב"ט ו
מלות עשה אמרו רבותינו ז"ל אם יהירו את האיש
לעשות סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתלא
נפשו", ומבואר דדין הכפיה הוא מגדר עונש על ביטול
מ"ע]. ואף דזהו בכפיה לקיים מ"ע, וי"ל דלענין לאפרושי
מאיסורא אינו בגדר עונש. אכן הא חזין דבנתיב"מ סי' ג'
סק"א הוכיח מהא דמבואר בב"ק דף כ"ח ע"א דלאפרושי
מאיסורא לא בעי ב"ד דה"ה דבכפיה על מ"ע לא בעי
ב"ד, והרי דנקט דגדר אחד להם, וא"כ תרוייהו כהדדי
דהם בתורת עונש. ואף דלכאורה אי לא בעו ב"ד איך
נימא דהווי בתורת עונש, אכן זה יש לזכר עפי"ד רש"י
ב"ק כ"ח א' ד"ה איסורא, דכ' בהא דאמרין דאף אי לא
עביד איניש דינא לנפשיה מ"מ לאפרושי מאיסורא שאני,
וז"ל: "דהאי דינא לאו לנפשיה הוא", והביאור י"ל דבעצם
גם לאפרושי מאיסורא בעי ב"ד אלא דמדיון "עביד איניש
דינא" חשיב כל אחד ב"ד כיון דעביד לשמים ולכו"ע מני
עביד דינא, ורק לנפשי' הוא דס"ל לחד מ"ד דלא עביד

אכן נראה דהדבר חלוי במה שנמצא לעיל בעיקר הנאמנות דשא"נ חד"א, דאי הוי נאמנות גמורה על המעשה, א"כ לגבי ידי' נאמן אף כלפי זי"ד, אבל אי לא חשיבא דאית לן בירור ונאמנות לזי"ד על המעשה, וכל הנאמנות היא אך על מה שאומר שהדבר חד"א כלפיו, דנאמן להניח איסור ואינו דניס כן ומקבלים את מה שקבע לנו שהדבר אסור, הרי כ"ז כלפי הדינים הנוגעים אל עצמו דאנו דניס ונוהגים בו כחד"א, ושפיר כופין אותו לפרוש ממנה, דלענין הכפי' להפרישו ממנה דהוא מדין לאפרושי מאיסורא דאי"צ זי"ד כנ"ל, ע"ז מהני שפיר מה דאנו דניס דאיכא הכא חד"א, אכן לענין הכפי' לגרש דהוא מילתא דזי"ד, דהלל גבי גט מעושה בעי' זי"ד דוקא כמבואר בגיטין דף פ"ח וואף דשיטת הנתיבות כנ"ל דכפיה על מ"ע לא בעי זי"ד, מ"מ לענין גט מעושה שאני, וכאשר ביאר באו"ש (פ"ד מהל' ממרים ה"ג) דגט שאני דכיון דבעי' רלון הרי בעי' זי"ד דוקא, וכן הכפיה המסוים של זי"ד ד"אזהרה לזי"ד שיעשוך, וכ"ה בכל מקום דבעי' רלון, דאך ע"י כח הכפי' המיוחד של זי"ד חשיב רלון, וכיון דהוי אך מתורת כח הכפיה המסוים של זי"ד ע"כ ל"מ רק נאמנות וזירור גמור כלפי זי"ד על המעשה ולא סגי במה דכלפי עצמו הדבר נידון כאיסור, דכלפי מה שנוגע לזי"ד ליכא כלל חד"א, והוא א"ש היטב בס"ד. אכן נראה ביותר דמאחר דשא"נ חד"א ליכא כלל נאמנות על המעשה ורק דדניס הדבר כאיסור כפי שקבע הוא לנו, א"כ הא לענין גט מעושה הלא בעינן לידע בזירור שהוא יודע האמת שהיא אסורה לו וכלפי זה אין לנו זירור כלל אף לגבי ידיה ושוב הוי ספק גט מעושה וא"א לכפותו לגרש, אבל לאפרושי שפיר אפשר להפריש. והנה לשיטתו של החת"ס הלא א"ש היטב לישנא דר"א ד"נאמן לאוסרה עליו", דהא שפיר מפרישין אותו מן האיסור, אכן הגרעק"א והרא"ם כנ"ל נקטו בשיטת הרמב"ם דאפי' להפרישה ממנו אין כופין וועיי"ש בתורה"כ דס"ל כנ"ל דלאו מתורת נאמנות הוא זה אלא דכיון דלפי דבריה היתה אסורה אף שאנו מחזיקים אותה בפניה גם הדי"ד יכולין לכופ' אותה לנהוג איסור, והרי דאף דאינו דין נאמנות מ"מ איכא בזה דין כפיה, מ"מ לפי האמור בד' האחרונים הרי מבואר לא כן וכמשנ"ת מילתא בטעמא].

(א) והנה נמצא לעיל דשיטת הריטב"א דשא"נ חד"א איכא נאמנות גמורה וזירור גמור כלפי זי"ד על המעשה, וא"ש מה דמשמע בדבריו דכופין לגרשה, וז"ל: "והא דאמרינן נאמן לאוסרה עליו ולא אמרינן נאמן לאוסרה על עצמו קמ"ל דכיון דטעין כן בטענת ברי זי"ד אוסרין אותה ומפקי' לי' מיני' ואינו רשאי לקיימה", כלומר

איניש דינא דהוא בע"ד ולא מצי להיות דיין בדבר זה (וכמו שנודע לבאר במש"כ הרא"ש בסופ"ק דב"ק גבי חפיסה בקנס דהוא מדינא דעביד איניש דינא לנפשיה, דהיינו דאף דקנס אינו מתחייב רק ע"י זי"ד מ"מ חפיסת המוצע חשיב בגדר זי"ד), ונמצינו למדים דגדר לאפרושי מאיסורא אף דהוא בכל אדם ואי"צ זי"ד מ"מ הוא בגדר "עביד איניש דינא", כלומר דכ"א הוא דיין בדבר זה, ושפיר י"ל דגם זה הוא בגדר עונש וכמו בכפיה על מ"ע (והנה שיטת הקצוה"ח במשובצ שם דשאני הכפיה לאפרושי מאיסורא מכפיה על מ"ע דאף דכפיה לאפרושי מאיסורא אי"צ זי"ד מ"מ בכפיה על מ"ע בעינן זי"ד, ולפי"ז אין לנו הוכחה דאף הכפיה לאפרושי מאיסורא היא בגדר עונש, אבל עכ"פ לשיטת הנתיבות שפיר יש להוכיח כן). ומעמה י"ל דכמו דל"מ הנאמנות דשא"נ חד"א לענין עונשים ה"ה לל"מ לענין כפי' דהוי ג"כ בגדר עונש ודוק, כן י"ל בציאור דרכו של הב"מ.

(ב) אכן יעוין בשו"ת חת"ס חאה"ע"י סי' כ"ח שנקט בשי' הרמב"ם דלאו היינו דאין כופין אותו לפרוש ממנה, דודאי כופין אותו להפרישה ממנו, אלא דלגרשה לא כפיין. ועיי"ש שביאר הדבר דנהי דעל עצמו נאמן שראה אותה שזינתה מ"מ אין לנו להחיר א"א לעלמא ע"י גט מעושה עפ"י הבעל. ודבר זה ז"צ דכיון דדינא הוא דמוטל על זי"ד להפרישו ולכפותו לגרשה א"כ הוי הגט כדין, אלא דבחת"ס שם הוסיף לבאר עפ"י ד' הרמב"ם בפ"צ מהלכות גירושין ה"כ בציאור דינא דגט מעושה דחשיב רלון ממש וגמור, דבאמת רוצה לקיים דברי חכמים אלא דיצרו חוקפו וכשכופין אותו חשש יצרו ושוב עושה כפי רצונו האמיתי לקיים דברי חכמים, והנה כאשר אדם מעיד בפנינו על דבר שהוא חד"א והוא יודע שהוא מותר הרי הוא רשאי לנהוג היתר בואו דבר (ואף לדעת הזכור שור שהוצא לעיל דנמצא דגם אם הוא יודע האמת שלא נטמאה אסורה לו, מ"מ הלא אינה אסורה לו אלא משום מראית העין כנ"ל ואולי משום נדר, אבל מדין חד"א פשיטא דמותר), ונמצא שאם כן הוא שלא זינתה הרי הגט מעושה הוא שהרי נפשו יודעת האמת שמוותרת היא לו ובאמת אינו חייב לגרשה, ושוב אין כאן רלון, דאין כאן הסברא דחשש יצרו ורצונו לעשות כדן התורה יעו"ש. ואכתי ז"צ דהרי נאמן לגבי דין דהכי הוי מעשה שנטמאה וא"כ אדרבה נפשו יודעת את האמת דאמנם חייב לגרשה, ואמאי נחוש משום גט מעושה. וז"ל דהגדר הוא דאינו נאמן אלא לגבי עצמו ודינא ידיה ולא לגבי דינא דידן, וע"כ לאפרושי מאיסורא הויא דינא ידי' (והיינו כדעת המשובצ דאי"צ זי"ד אף דלכפות על מ"ע בעי זי"ד), ולגבי זה נאמן שפיר, משא"כ דין הכפיה לגרש הוא דינא דזי"ד, דלהחירה לעלמא עפ"י גט מעושה זה הוי דינא דידן, וכלפי זה אינו נאמן.

דכופין אותו לגרשה. ולכאורה היה נראה דזו גופא הכונה בדיוק מלישנא דנאמן לאוסרה "עליו" ולא "על עצמו", דלישנא דנאמן לאוסרה "על עצמו" היינו שהוא אוסר הדבר עליו ואך דאין מקבלים מה שקבע לנו שהיא אוסרה עליו, וכיון שכן אין צי"ד כופין לגרשה כיון דהוי דינא דצי"ד, אכן מאחר דקאמר דנאמן לאוסרה "עליו" דהיינו דהנאמנות שלו היא דאנו אוסרים אותה עליו, דאמננס נאמן לגרר צפנינו המציאות לאסורה היא, ומכאן זה אנו אוסרים אותה, וע"כ צי"ד אוסרין אותה ומפקי לי מיני ואינו רשאי לקיימה". אכן מרהיטות לשונו נראה דכונתו דלישנא דנאמן לאוסרה "על עצמו" היינו דרשאי לנהוג בה איסור, ואין כאן מביעה עליו דהא משועבד לה לאישות, אבל מ"מ אין צי"ד אוסרין ומפרישין אותה ומניחים אותו לקיימה, אבל כיון דאי לישנא ד"אוסרה עליו" הרי הכונה דצי"ד אוסרין אותה עליו ואין מניחים לו לקיימה וגם כופין לגרשה. ועכ"פ א"ש היטב כפי שיטתו דשא"נ חד"א הו"א נאמנות גמורה על המעשה ושפיר מהני נמי לגבי דינא דצי"ד.

ב

טענת פ"פ בתורת טענת בע"ד להפטר מחיוב האישות

די רש"י בעדיפותה של טענת דמים כלפי טענת פ"פ משום שהיא יכולה להתברר ע"י עדים – די המאירי שכיון דאין יכול להיות מוכחש יש לחוש יותר דמשקר – ב"י החת"ם בדבר שיכול להתברר בעיני לברורי אף אי לאו שא"נ חד"א והדמיון לע"א בהכחשה וכנגד איתחוק באיסורים ויצא קול בדבשבי"ע – דברי רש"י דלר"א אינן אלא לאוסרה עליו ולא להפסידה כתובתה – הכונה דטעמא דר"א אינו אלא משום שא"נ חד"א ולא מטעם החזקה דאא"ט ונפ"ט לאמתלא ולכפיה לגרש – דברי הברית אברהם בשיטת הרמב"ם דאין כופין לגרש בשא"נ חד"א דליכא שא"נ חד"א במשועבד אף לגבי ידיה דבידו לגרשה – הא דר"א משום דלפי דבריו מעולם לא נשתעבד – הא דרשאי לנהוג בה איסור אף דמשועבד לה דאית ליה דין טענת בע"ד דאינו משועבד לה מאחר שהיא אוסרה לו – רק לדדידה יש טענה זו דלא נתחייב באסורה אבל לא לדדידה דהיא משועבדת אף באסורה לו וביי החילוק – ב"י דיבורי רש"י הנזכרים דלש"י רש"י כל הנפ"ט הוא דרשאי לנהוג בה איסור אף דמשועבד לה, דמתורת טענת בע"ד חיישינן דמשקר כיון דאין אדם יכול להכחישו

שיך שתתברר ע"י עדים הצודקים את המפה (ע"י רש"י בע"כ ד"ה לא: וכגון שהיו להם שושבינים שממשו אותן וכו'), אבל טענת פ"פ א"א שתתברר ע"י עדים. ול"כ בלשון רש"י "שאין הדבר הזה יכול להתברר", מאי נפ"מ שאינו יכול להתברר, הלא העיקר הוא שאינו מתברר ע"י עדים רק ע"י פיו, ומה שהדבר אין יכול להתברר אין בזה שום נפ"מ, והול"ל אע"פ שאין הדבר הזה מתברר אלא על פיו, ואמאי כ' רש"י כהאי לישנא: ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר וכו'. ועד"ז צ"כ בלשון רש"י לקמן ל"ו ב' ד"ה ה"ג לגבי טענת להפסיד כתובתה: ואע"פ שאין יכול לגרר דבריו צפנינו וכו', מאי נפ"מ בזה דאין יכול הא העיקר דצפועל אינו מברר, ומאי איכפת לן שהיה יכול לגרר, וכי משום זה יהיה נאמן (וע"י רש"י בע"כ ד"ה לא: לעולם אימא לך בדבר שאינו יכול לגררו א"נ להפסיד כתובתה, וג"כ צ"כ דהול"ל בדבר שאינו מברר, ולמאי נפ"מ כ' שאינו יכול וכו'). וע"י צמאירי דכ' נמי כרש"י יעו"ש, וכ' שם דטע"כ דפ"פ אינה טענה ברורה כ"כ "שהרי א"א לה להתברר אלא על פיו שאומר פ"פ מלא ושמא נעול היה ושקר הוא טוען אם בזדון אי מלד שאינו בקי אבל הכא אפשר דלא קים ליה", ולעומת זאת טענת דמים חשיב טענה מצוררת דהא אפשר להתברר ע"י סודר ושושבינין עי"ש, ומבואר דגם זאת היא סיבה לגריעותא צטענה מה דאין יכול להתברר ע"י עדים, והיינו שכיון דאין יכול להיות מוכחש יש לחוש יותר דמשקר, ועד"ז י"ל צכונת רש"י. אבל אכתי צ"כ דממ"נ אי לאו דינא דשא"נ חד"א הלא לא הי' נאמן אף אי יכול להתברר דהא דבשבי"ע הוא נאמן אילו היה יכול להתברר הי' נאמן מדינא דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי אינשי, אכן הא לכאורה בדבשבי"ע לא מהימן מכאן זה, ואמננס צרמב"ס צה"ל גירושין פי"ב הט"ו כתב דהך מילתא דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי אינשי הוא יסוד הנאמנות דע"א צמיחת הצעל, אכן רש"י צצבת קמ"ה ב' ד"ה לעדות פליג וס"ל דא"נ אמד"ר ומדין אפקעינהו עי"ש, וגם לדעת הרמב"ם הוא צצירוף עם הא דאיתמא דייקא ומינסבא צמבואר צצצרי הרמב"ם שם והוא מיצמות צ"ג ב' ואכמ"ל בזה], ומאחר שנאמן מדין שא"נ חד"א חו לא איכפת לן מה דיש לחוש דמשקר דהא לשא"נ חד"א נאמן שפיר, ול"כ צכונת רש"י.

ויעוין צחמ"ס שפירש צד' רש"י עפי"ד המוס' קידושין ס"ו ב' ד"ה שלח, דצצצר שיכול להתברר אף דהוא ע"א צהכחשה נאמן וצעי' לצרורי עי"ש, וזהו שכ' רש"י דהכא נאמן ואף דליכא לצרורי משום דשא"נ חד"א, אבל אי הי' יכול להתברר עפ"י עדים הרי אף שלא הי' נאמן מ"מ הי' דין לצרורי עי"ש. אכן התם איירי מוס' גבי איסורין דנאמן ע"א אלא שהיה ע"א צהכחשה אבל צצצצצ

צ) רש"י ד"ה נאמן, ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו וכו', והיינו דטענת דמים

אפשר דכיון דאין פחות משנים ליכא להאי דינא. ויעוין
 ברמ"א ביו"ד סי' קכ"ו סעיף ג' גבי ע"א כנגד איתחזק
 להחמיר דא"נ דמ"מ באיכא לברורי מחמירין לברר, וכגון
 שאל דעכו"ם מנאך השתא יינו דבעי לברורי, ומקור הדבר
 בדברי התוס' הנ"ל וכמש"כ הגר"א שם סקכ"ב, וא"כ
 לכאורה ה"ה בדבשצ"ע הוא כן. אולם באמת חלוק הדבר
 דע"א כנגד איתחזק לאו כמאן דלימא הוא ורק דאינו נאמן
 כנגד החזקה, וזוהי אמרי' דמ"מ כל היכא דאיכא לברורי
 מזכירין, אבל בדבשצ"ע בפשוטו ע"א כמאן דלימא ולא
 מידי מששא אית בי' וממילא אף באיכא לברורי אי"ל לברר
 (וראה מה שנתבאר בס"ד צ"ל ליעקב גיטין סי' ב'),
 אכן מו"ר הגר"נ זללה"ה אמר דהא דאין דבשצ"ע פחות
 משנים לאו דע"א כמאן דלימא בדבשצ"ע, אלא דלא סגי
 ביה דבעינן שנים, וכלישנא ד"אין פחות משנים", אבל יש
 לע"א בעצם דין עדות אף בדבשצ"ע, ולפי"ז א"ש. וגם
 יעוין בפ"מ אהע"ו (סי' מ"ב סקט"ו) בשם תשובות שז
 יעקב סי' כ"ב דינא קול שנתקדשה לפלוני ואומר אותו
 פלוני שיש עדים במקום קרוב אם אין הפסד בהמחנה
 בעינן לברורי ע"י העדים, והרי שאף בדבשצ"ע הוא כן,
 וא"כ שפיר י"ל דגם דע"א אי איכא לברורי בעי' לברר.
 אכן גבי קול שאני דיש כאן מציאות המעוררת ספק ורק
 דגבי דבשצ"ע ל"מ קול גרידא דבעי' "דבר ברור", עי'
 גיטין פ"ט א', ועל כן אכתי כל היכא דאיכא לברורי
 מזכירין. עכ"פ החת"ס דן לדמות אף לע"א בדבשצ"ע,
 וממילא י"ל כן בד' רש"י דאם הי' יכול לברורי עפ"י עדים
 הרי אף בלא נאמנות דהד"א הי' דין לברר, אך כיון שאל"א
 שיחבר עפ"י עדים ע"כ דע"כ בעינן לדינא דשאל"נ חד"א.
 ואכתי הוא לחוק (וביחוד לשונו בדף ל"ו ע"ב כנ"ל דאיירי
 גבי ממון לא א"ש מש"כ דאינו יכול לברר, דלמאי נפ"מ
 שאינו יכול לברר הא העיקר שאינו מזכיר וצ"ב).

יג) והנה כתב ברש"י שם: "אבל להפסידה כתובתה לא
 מהימן", והיינו דכן משמע לישנא דר"א
 דקאמר נאמן לאוסרה עליו, כלומר דוקא לאוסרה ולא
 להפסידה כתובתה, ועי' תוס' בע"ב ד"ה נאמן דכתבו
 דר"א שפיר מצי סביר דנאמן נמי להפסידה ונקט
 לאוסרה עליו לרבותא וכ"ש להפסידה כתובתה עיי"ש.
 וצ"ב דלמאי כ' רש"י דבר זה, דמאי נפ"מ דהך מילתא
 לעצם הפשט, ויעוין בדו"ח דהגרעק"א והגרש"א עמדו
 בזה, ויעוין בהגרש"א דכ' ב' דרכים בזה ואכתי צ"ב.
 ולכאורה י"ל בפשיטות דהנה בטעמא דר"א דס"ל
 (לפירש"י) דא"נ להפסידה כתובתה, י"ל מתרי טעמי, או
 דר"א פליג אחזקה דא"א טורח בסעודה ומפסידה שהוא
 שרש הנאמנות להפסידה כתובתה, דבלא החזקה אינו
 נאמן דחיישי' דמשקר כאשר כתבו תוס' שם, ולפי"ז א"נ

אף בטענת דמים אל"כ מזכיר עפ"י עדים כמבואר
 ברש"י בע"ב ד"ה לא, וכ"כ במהרש"א ט' ב' בדברי
 תוד"ה נאמן עיי"ש, ואינו נאמן אף בנשוי דודאי קים לי',
 או דהוא כמו שנתבאר לעיל עפ"י דהגמ' מהוד"ת הכא
 מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל, דלשיטת רש"י קמ"ל
 דאע"ג דלא קים לי' מ"מ נאמן, ועל כן אף לענין איסורא
 נאמן שפיר אע"ג דלא קים לי' משום דשאל"נ חד"א
 וכש"נ בס"ד אבל לענין כתובה א"נ, וכאשר ביאר
 בשיטת"ק, וא"כ היינו טעמא דר"א דאע"ג דמודה ר"א
 דאיכא חזקה דא"א טורח וכו' מ"מ א"נ להפסידה כתובה
 בנחור בטענת פ"פ משום דלא קים לי'. והנה יעוין
 בדו"ח בשם הגרש"א (וכ"ה בתשובות הגרעק"א סי' ק"י)
 דמבואר שם דכשם דמהני החזקה דא"א טורח
 שיהא נאמן להפסידה כתובתה דאין לחוש שיטעון בשקר,
 ה"ה דנאמן מטעם זה גם לאוסרה עליו אף בלא טעמא
 דשאל"נ חד"א ונאף דבגמ' י' א' מבואר דאך משום
 דכתובה אלאמד"ר והם תקנו והם האמינוהו אבל לכתובה
 דאורייתא אינו נאמן, יעוי"ש בראשונים, וא"כ י"ל דה"ה
 דא"נ לאוסרה עליו, אכן הגרש"א נקט שכיון שהאמינוהו
 לענין כתובה הרי בע"כ בעינן להאמינו נמי לענין
 איסורא, וא"כ י"ל דזהו שצא רש"י לבאר דטעמא דר"א
 אינו אלא משום שאל"נ חד"א ולא מטעם נאמנות מסוימת
 מחמת החזקה דא"א טורח וכו', ולפיכך א"נ רק לאוסרה
 ולא להפסידה כתובתה, והוא או משום דר"א פליג
 אחזקה או דכיון דלא קים ליה א"נ וכנ"ל. ונמצא דשייכא
 הך מילתא דא"נ להפסיד כתובתה לעצם הביאור בד'
 ר"א, והיינו דמד' הגמ' מוכח דטעמא דהך דינא דר"א
 הוא משום דשאל"נ חד"א, וכמו שאמרו מאי קמ"ל חגינא
 וכו' (ולא קפריך דתיפול"ל משום דתנן וכו'), וכאשר כתב
 רש"י "לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה עליה חתיכא
 דאיסורא", וכלישנא דר"א דנאמן "לאוסרה עליו", היינו
 דאין לו נאמנות רק לעצמו, כלומר דנאמן מדין שאל"נ
 חד"א, והשתא מנלן דהיינו טעמא דר"א שמתא טעמיה
 באמת משום החזקה דאין אדם טורח וכו', ולפיכך כ'
 רש"י דמשמעות לישנא דר"א דנאמן עליו היינו לאוסרה
 ולא להפסידה כתובתה, וכיון דא"נ להפסידה כתובתה
 הרי בע"כ דא"נ לאוסרה אלא משום דשאל"נ חד"א ולא
 מתורת נאמנות ידי' מכח החזקה דא"א טורח וכו', והיינו
 משום דל"מ החזקה או דבעצם ל"מ דל"ל כלל לחזקה או
 דכיון דלא קים לי' ל"מ החזקה וא"ש. ויש נפ"מ בזה
 דהנאמנות אינה משום החזקה דא"א טורח אלא משום דשאל"נ
 חד"א, דהנה לקמן כ"ב א' אי' דבשאל"נ חד"א מהני
 אמתלא, וכגון שאמרה נתקדשתי ונתנה אמתלא שאמרה
 כן משום שקפלו עלי' אנשים שאינם מהוגנים, וא"כ ה"נ
 אם יאמר שרואה השתא שטעה בפ"פ ויתן אמתלא

להסביר טעותו יהא נאמן, אבל אם הנאמנות משום החזקה דא"ט ו"הם האמינוהו" יתכן דל"מ אמתלא, די"ל דל"מ אמתלא רק בנאמנות דשא"נ חד"א דלא מהימן אלא לנפשיה אבל כל היכא דהימניה רחמנא לגמרי או שהאמינוהו חכמים ל"מ אמתלא (וכאשר דנו אי מהני אמתלא בהודאת בע"ד, יעוין בקלוה"ח סי' פ' סק"א דכיון דעל ממון ידידיה נאמן לכל העולם ל"מ אמתלא, וכן דנו בנאמנות דע"א אי מהני חזרה ע"י אמתלא כיון דהאמינוהו תורה, יעוין ש"ש ש"ו, אכן יש לחלק בזה, וראה להלן בזה ענף ג' אות ט"ו). ועוד נפ"מ להנך הסוברים דשא"נ חד"א אין כופין לגרש כנ"ל, וא"כ אם היה נאמן מדין החזקה שפיר היו כופין אותו לגרש אבל כיון שאין הנאמנות אלא משום דשא"נ חד"א אין כופין לגרש, וא"ש היטב לשון רש"י [ועי' דדברי הגרש"א שם שיישז ג"כ ד' רש"י עפ"י ההנחה הנ"ל דאי מהני החזקה לענין כתובה ה"ה דנאסרת מהאי טעמא, וביאר כונת רש"י עפ"י ד' הרא"ה בצדה"ב דבכל ס"ס אסור מדרבנן, וא"כ קשה בד' הגמ' דפריך ואמאי ס"ס הוא והא מ"מ מדרבנן אסור ומי דצאיסורא דרבנן ליכא לדינא דשויא אנפשי' חד"א (וד"ו תמוה וצ"ב), וא"כ מוכרח מקו' הגמ' דל"ל לר"א החזקה דאי איכא להחזקה לא הי' הימנא דס"ס כלל, ושפיר כ' רש"י דא"נ לענין כתובה אמו"ד, אך לכאורה נראה יותר מה שנתבאר בפשיטות כנ"ל דהעיקר בא רש"י לבאר הך גופא דטעמא דר"א אינו אלא משום שא"נ חד"א ולא מטעם החזקה]. אולם נראה לבאר כונת רש"י בדרך נוספת.

(יד) והנה בס' ברית אברהם (חאהע"ו סי' נ"ד אות א') כתב בשם בעל פתח הבית ליישז ש"י הרמב"ם בפכ"ד מהל' אישות דמי שראה אשתו שזינתה אף דחייב להוציא מ"מ אין צ"ד כופין את האיש לגרשה כנ"ל, דהנה נזכרו לעיל דברי הר"ן בנדרים דף נ' דאשה אינה נאמנת לאסור עצמה כיון שהיא משועבדת לבעל לאישות ולפיכך אשת כהן האומרת טמאה אני לך מחמת שנאנסה אינה נאמנת לשוייה אנפשיה חד"א, וכ"ה בנמוק"י שם ובתוס' רי"ד קידושין דף י"ב, והק' האחרונים (בית יעקב בסוגיין ובישוע"י אהע"ו סי' י"א סק"ד) אסוגיא דהכא דנאמן לאוסרה עליו והלא משועבד לה, וכ' האחרונים דשאני הכא דבידו לגרשה, וי"ל דבאמת ש"י הרמב"ם דצאומר שראה אשתו זינתה אינו נאמן מדין שא"נ חד"א ומשום דמשועבד לה וכאשר הקשו האחרונים כנ"ל, ולא ס"ל המירון דבידו לגרשה, כיון דסו"ס השתא אכתי משועבד לה [והנה באמת יל"ע בצקצרת האחרונים דמאי מהני מה דבידו לגרשה והלא סו"ס אכתי שעבדי משעבד לה, וגם מהו שרש הנידון בזה

אי אמרינן גבי שעבוד ידידיה דכיון דבידו לגרשה נאמן שפיר. וי"ל לפי מה שביאר מו"ר מרן זללה"ה (עיין ספר שערי חיים קידושין סימן ל"ג) והוא ממרן הגרש"ש זוקללה"ה (יעוין חידושי רש"י הכהן כתובות סימן ג'), דטעמא דאינו נאמן במשועבדת - דאף דלא מציא לאסור הנאת חשמישה עליו הא שא"נ חד"א אינו מדין נדר - הוא משום דהוי כדין חב לאחרים בהודאת בע"ד. והנה יל"ע בגדר הא דחב לאחרים, אם הוא משום דלאו כל כמיניה לגרום הפסד לאחרים, או דהגדר הוא דלא חשיב בעל דין בחב לאחרים (וכן ביאר מו"ר מרן זללה"ה), והשתא אם הוא משום דלאו כל כמיניה לגרום הפסד לאחרים, הרי שפיר י"ל דסו"ס אינו גורם לה שום הפסד שהרי יכול לגרשה, אכן אם הוא משום דלא חשיב בעל דין בחב לאחרים, א"כ נהי דיכול לגרשה אבל השתא סו"ס כיון שמשועבד לה שוב אינו בע"ד, אכן ראה עוד בזה אות ט"ו], ולפיכך הוא דכתב הרמב"ם דאין כופין להוציא. אכן קשיא מסוגיין בדינא דר"א דהאומר פ"פ מנאמי נאמן לאוסרה עליו, דמשמעותה האי ליטנא דבי"ד אוסרין אותה עליו ומוציאין אותה ממנו ולא רק דאיהו לנפשי' נוהג בה איסור וכאשר הקשה הרא"ם וכנ"ל [אלא דיש להעיר דצמב"ם (פי"ח מאיסור"ב ה"י והי"א) דמיייתי לדינא דר"א, לא כתב נאמן "לאוסרה" עליו אלא ד"נאסרה" עליו, והי' מדויק לכאורה דבאמת אין צ"ד אוסרין אותה וצ"ע. מיד"י הגרי"ל שליט"א], ובאמת כ"ה מפורש ברמב"ם בפיהמ"ש בפירקין במשנה דראיה מדצרת (י"ג א') דכופין לגרש באשת כהן בטענת פ"פ משום דנאמן מדין שא"נ חד"א. אמנם י"ל דשאני התם דלפי דבריו לא נשתעבד לה כלל ונכאשר כתב כן הגרעק"א דאם לפי"מ דשא"נ חד"א נמנא שמעולם לא נשתעבד וכגון דאומרת דמעולם לא נשתעבדה לבעל דמקמי הכי נתקדשה לאחר לימא להאי כללא דמשועבדת לא מצי לשוייה אנפשיה חד"א, יעוין בדו"ח במסכתין ס"ג ב' בדברי תוס' ד"ה אבל. והנה בתוס' רי"ד קידושין דף י"ב כנ"ל גבי לאו היינו דיהודית דזינתהו דר"ח, דמש"ה לא מהימנא לומר דא"א היא משום דאגידא צ"י ומשעבדא לי, והרי דאף דאומרת דלא נשתעבדה מעולם שהרי נתקדשה קודם לאחר, מ"מ כיון דלפי"מ דאין נקטינן דמשועבדת היא שוב לא מצי לאשוויי חד"א, ומצאנן דלא כדברי הגרעק"א. ובאמת צ"ב בצקצרת הגרעק"א, דהא אכתי אין אנו מאמינים לה ואין נקטינן דהיא משועבדת ואין תהי' נאמנת וצ"ב טובא. ועיי"ש בצקצרת אברהם בזה], ומשום דטוען שזינתה באירוסין ושעבוד האישות לא חייל רק ע"י הנישואין, והלא אם זינתה באירוסין לא חייל הנישואין לש"י הרמב"ם דחופה שאינה ראויה לביאה לא חיילא כלל, וה"נ אם זינתה הו"ל

לשעבוד אישות דלכאורה מ"ש איהו מדידה. אכן יש לחלק בין שיעבוד דיד' לשיעבוד דידה, ושמעמי להסביר דאיהי משועבדת גם כאשר היא אסורה לו אלא דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל איהו לא נחייב כלל לאשה אסורה. ונראה לבאר הדברים, דשעבוד דידה אינו שיעבוד פרטי לאישות רק דזהו ענש הנישואין דהיא ברשותו לאישות, וכלשון התוס' (ב' ב' ד"ה מציא) "דהאשה היא שדה של הצעל", אבל השעבוד דיד' אי"ו דהוא ברשותה של אשתו לאישות, וכמש"כ תוס' שם "דהאשה היא שדה של הצעל ואין הצעל שדה שלה", ורק דיש לו שעבוד פרטי כלפי חייב האישות, וע"כ זהו הנפ"מ דשעבוד דידה אף דהיא אסורה לו מ"מ היא משועבדת שפיר דכל עוד היא נשואה לו הרי היא ברשותו לאישות, אלא דאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו, משא"כ גבי שעבוד דידה ליחא לשיעבוד האישות אלא כל כמה דהיא מותרת לו אבל כאשר היא אסורה לו אין כאן שעבוד כל עיקר, שהרי השעבוד הוא פרטי כלפי הציאה, ולפי"ז א"ש דלדידה יש דין טענה במקום בחירת בע"ד לית ליה חייב אישות כיון דהיא אסורה, אבל לדידה אין כאן גדר טענה בע"ד דעכ"פ היא משועבדת מנד חייב אהע"ז, ורק דטוענת דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו, וזה כיון דאינה נאמנת לשוייה אנפשיה חד"א לאו כל כמיני' לנהוג איסור בעצמה, ואם היא פורשת דינה כמורדת וא"ש היטב (שרש הדבר דשייך בענין הזה תורת טענה של בע"ד, עוררני ידי"ג הגרד"כ שליט"א).

(טו) ולפי"ז יש לבאר מה שעמדנו בלשון רש"י (ד"ה נאמן): "ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להחברר אלא על פיו", והיינו דטוענת דמיס אפשר לה שמתברר ע"י עדים הצודקים את המפה, אבל טענת פ"פ א"א לה שמתברר ע"י עדים, דל"כ למאי נפ"מ שאינו יכול להחברר, הלא העיקר הוא שאינו מתברר ע"י עדים רק ע"י פיו, והול"ל אע"פ שאין הדבר הזה מתברר אלא על פיו, ונמצא עפ"י המאירי דאף זאת היא סיבה לגריעותא דטענה מה דאין יכול להחברר ע"י עדים, והיינו שכיון דאין יכול להיות מוכחש יש לחוש יומר דמשקר, ועד"ז י"ל בזונת רש"י. אלא דאכתי ז"כ דהא קו"ס אי לא דינא דשא"נ חד"א לא ה"י נאמן אף אי יכול היה הדבר להחברר דהא דבש"ע הוא. והנה לפי"מ שנמצא בשי"ר רש"י ביסוד

חופה שא"ר לציאה*, ונמצא דלפי"ד אינו משועבד כלל ושפיר נאמן, עכמו"ד הצריח אברהם. והנה לפי מהלך זה ז"כ דמאחר דאינו נאמן מדין שא"נ חד"א אמאי רשאי הוא עצמו לנהוג זה איסור וגם ב"ד מודיעים לו הדין דיפרוש ממנה, והלא משועבד הוא לה לשעבוד אישות ולמנות עונה ולאו כל כמיני' לאפקועי וכנ"ל, וכדחזינו בדברי הר"ן דמשום דמשועבדת וא"נ לומר טמאה אני לך אפשר לכפותה לאישות ואינה נאמנת לומר דאסירא לי' כנ"ל, וא"כ ה"נ דכוותי' דכיון דאינו נאמן יהי' לו דין מורד בתשמיש דמוסיפין על כתובתה [העירוני שימכן דאין כונת הרמב"ם דמאמינים לו לגבי נפשי' ורשאי לפרוש הימנה, אלא דלעולם מחייבים אותו בשיעבודי אישות, אלא דהוא בעצמו שראה אשתו זינתה חייב לפרוש ממנה אף דליכא עדים, וכן מורה קצת לשון הרמב"ם, וי"ל דהחידוש הוא דאי"ז עדי קיום בזנות לאסרה על בעלה ואף בלא קו"ס, יעוין בהמשך סוגיין ומי אמר ר"א וכו' ובדברי רש"י ותוס' (וראה להלן סימן י"א ענף ב'), וז"ע בזה].

ואשר נראה מוכרח מזה דבאמת כאשר צא אדם וטוען שזינתה אשתו, הא דרשאי לנהוג זה איסור ואין כופין אותו לשעבוד אישות אין אנו זקוקים לנאמנות דשא"נ חד"א, אלא דאית ליה דין טענה בע"ד לפטור עצמו מחייב האישות דאינו משועבד לה מעתה מאחר שהיא אסורה עליו ולית לי' חייב אישות לאשה אסורה, והיינו דלעומת התביעה כלפיו מנד חייב אהע"ז דיש לו שעבודי אישות הרי יש לו דין טענה של בע"ד דהיא אסורה לו. אלא דזהו אף לענין זכותו לפרוש ממנה, אבל כד צעין למידן לכפות אותו לפרוש ולגרשה לזה בעי' דמהי' לו נאמנות לענין איסורא וזה שפיר א"נ כיון דמשועבד לה (ואין לשאול דמעמה דאינו משועבד לה דזוכה בטענתו א"כ שזי' יהי' נאמן לשוייה אנפשי' חד"א דהא כבר אינו משועבד לה, שהרי בעצם עומד הוא בדין שעבודו לה ורק דטענתו מהניא ליה שאין אנו כופין אותו בפועל, ואם יחזור בו שפיר יהי' נידון מעתה כמשועבד ויהי' לו דין מורד, דאף אי נאמן מתורת שא"נ חד"א אינו יכול לחזור בו). אלא דל"כ לפי"ז בד' הר"ן באומרת טמאה אני לך דאף דא"נ לאסרו עליה כיון דמשועבדת היא לו מ"מ תהא נאמנת לטעון דאסירא לי' מתורת טענה בע"ד, ולא נוכל לכפותה

(*) ויש לדון מטעם נוסף שלא יחולר הנשואין בזינתה, וכאשר עוררני ידי"ג הגרד"כ שליט"א, והיינו מדין מק"ט, אם מדין בעולה, ואם משום שזינתה ואסורה כדין חיי"ל דהוי מק"ט בקידושין מתמת האיסור וכמש"כ הרמב"ם פכ"ד מהל' אישות ה"ד, וכ"כ באו"ש פ"א מאישות הי"א בדעת התוס' רי"ד והר"ת סנהדרין דף י' יעו"ש דהוי מק"ט משום בעולה. והנה מצד בעולה באמת מוכח בשי"ר הרמב"ם דל"ה מק"ט, עי' רמב"ם פ"א מהל' אישות הי"א וכמש"כ באו"ש שם, וכתב שם הסברא דעל המומין המתהרים תחת רשותו לא קפיד איניש יעו"ש, אכן אכתי יש לדון דמשום דאסורה עליו הוי מק"ט שפיר, אלא דלפי"ז בע"כ בעינן לאוקמי לדברי הרמב"ם דאיירי באשת ישראל אבל בא"כ דנאסרת ע"י אונס הוי שפיר מק"ט, ודוחק לומר כן ואכמ"ל.

דין הנאמנות דשא"נ חד"א דלאו דאיכא נאמנות על המעשה, דבאמת אינו נאמן על גוף המעשה כלל, אלא דכל נאמנותו היא לשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, כלומר דמקבלים את דבריו מה דקובע לנו שהדבר אסור לגביה, דכיון דאומר דהדבר אסור לו ועליו לנהוג צו דבר האסור שהרי קים ליה וברור לו שהוא אסור, הרי כך הוא הדין דגנים צו כדבריו דאסור הוא לו ומפרישים אותו מן האיסור, הנה י"ל דבאומר פ"פ מנאמי באמת ל"מ הא דשא"נ חד"א רק כלפי הדינים הנוגעים אליו עצמו דאנו דנים וטוהגים צו כחד"א, אבל אין נוהגים בזה דיני צי"ד, דאין צי"ד כופין אותו לפרוש ממנה, וכ"ש דאין כופין לגרש דכל זה הוא מילתא דצי"ד, וכאשר נתבאר לעיל (אות ט') בדעת הרמב"ם, וכל הנפ"מ בנאמנותו מדין שא"נ חד"א הוא דרשאי לנהוג צו איסור ולפרוש ממנה אף שהוא משועבד לה ואין דינו כמורד בתשמיש, דאין מאכילין לאדם דבר שהוא אסור עליו, והיינו דקאמר ר"א דנאמן לאוסרה עליו. והשתא קשיא ליה לרש"י דהא לענין זה אין אנו זקוקים לדין שא"נ חד"א ותיפו"ל מדין טענת צע"ד כנ"ל, ועי' קאמר רש"י דכיון דאין הדבר יכול להתברר אלא על פיו, מש"ה חיישין דמשקר דאין אדם יכול להכחישו וממילא אינו נאמן מתורת טענה של צע"ד (דחיישין דבמודי משקר וכלשון התוס' דף ט' ע"ב ד"ה נאמן לענין טענת פ"פ להפטר מכחובתה). ויש להוסיף דכל מה דאינו נאמן מתורת טענה של צע"ד הוא משום דחיישין דמשקר כיון דאין הדבר יכול להתברר, אבל אי משום דלא קים ליה (שכן הוא לפי האמת כנ"ל בשיטת רש"י), אין צרך סידה שלא תתקבל טענתו מתורת טענת צע"ד, דהסברא דמיקם הוא דלא קים ליה לא מהניא אלא לענין נאמנות, אבל מתורת טענה של צע"ד אכתי טענה היא שפיר, שכיון דטוען בצירור דקים ליה רשאי הוא לנהוג צו איסור וא"ש היטב דברי רש"י [ובאמת דזהו מה דבא הריטב"א לאפוקי כנ"ל (אות י' ואות י"ב) דהוי נאמנות אף לגבי דידן לענין כפיה ולא אף לגביה דידה שרשאי לנהוג איסור וכמש"נ בעו"ה].

ועפי"ז א"ש נמי מש"כ רש"י דנאמן לאוסרה אבל להפסידה כתובתה לא מהימן, דנ"צ כנ"ל דלמאי כ' זה רש"י והלא לכאורה אין צוה נפ"מ לענ"ס הפשט, אכן למצואר דבאמת חיישין דמשקר דאין אדם יכול להכחישו, ואף דמ"מ נאמן מדין שא"נ חד"א, וא"כ שפיר אינו נאמן להפסידה, כיון דחיישין דמשקר (וכאשר כ' תוס' כנ"ל שזה הוא הטעם שלא יהי נאמן להפסידה כתובתה דבמודי משקר עיי"ש). ועד"ז א"ש לשון רש"י דף ל"ו כנ"ל לגבי טענ"צ להפסיד כתובתה: ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו וכו', דנ"צ מאי נפ"מ צמה דאין יכול הא העיקר

דכפועל אינו מזכיר, אלא דהכונה דאף דחיישין דמשקר ודין הוא שלא יהיה נאמן להפסידה כתובתה, מ"מ נאמן דחזקה אא"ט (אכן לפי"ז ראוי לכתוב "ואע"פ שאין הדבר יכול להתברר", ע"ד שכתב גבי הא דנאמן לאוסרה כנ"ל, ולא "ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו" וי"ע). ומיהו אכתי לא א"ש דיעוין ברש"י צע"צ (ד"ה לא) דכתב רש"י שם צהא דטענ"ד וז"ל: "לעולם אימא לך דבר שאינו יכול לברר אינו נאמן להפסיד כתובתה וכו' דטוען טענת דמים וכגון שהיו להם שושבינים שמשמשו אותן ולא נעשית אונאה דבר ולא ראה ואיצד (וכן שלא הביאה היא דם מן החוץ) וטענה ברורה היא", והיינו שהיו להם שושבינים שמשמשו אותן, ועי' צבית יעקב דביאר דהיינו דבעי להביא את השושבינים שיעידו שהיתה המפה בלא דם, וכ"ה בשיטת"ק שם (ד"ה מאי לאו), ומצואר דאין הדבר תלוי אם יכול להתברר שכן הוא כדבריו או לא, ובגוונא דאין יכול להתברר הרי הוא נאמן בענ"ס טענתו, אלא דאדרבה דפ"פ שאינו יכול לברר שהוא כדבריו מש"ה לא מהימן, משא"כ צדס שיכול לברר דבריו ע"י המפה, ובעי להביא השושבינים שיעידו שלא נעשית שום אונאה בהמפה. וכן משמע בלשון רש"י דף י' ע"א ד"ה חכמים דכתב בזה"ל: "כלומר אי הואי כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה", כלומר ע"י שושבינים שיעידו שלא הי' דם. ועד"ז הוא גם צד' רש"י דל"ו (וא"ש לישנא ד"ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו", ולא "ואע"פ שאין הדבר יכול להתברר"). אכן נ"צ קצת לשון רש"י שם "וטענה ברורה היא", והלא לאו מדין טענה הוא אלא דאיכא עדות ברורה, וכן יעוין לשון רש"י דל"ו שם: "אי דקאמר בעלמי ולא מנאמי דם ודאי טענה מעלייתא הוא זה ולא היא וכו'", ומשמע דמדין טענה מעלייתא הוא זה ולא דאיכא עדות, ולכאורה המעלייתא לטענ"ד היא דאפשר להתברר אי כדבריו או לאו וי"ע (ראה בזה להלן סימן י"ג אות ה'). וא"כ לא א"ש לשון רש"י, שהרי אי לאו החזקה אינו נאמן אף צטענ"ד מנד טענתו גרידא אם אינו מביא השושבינים ואף דהדבר יכול להתברר שפיר. אכן יעוין צע"צ שם צד' הריטב"א שהביא צסם רש"י בזה"ל: "לעולם צפ"פ אינו נאמן כיון שאינו עומד להתברר ע"י משמוש והכא מיירי כגון שטוען טענת דמים דיכול להתברר ע"י משמוש", דנראה דהא דטענ"ד היינו משום דכיון שיהיה אפשר לברר אם דבריו אמת הם אם לא ע"י משמוש בהמפה ממילא לא חיישין שישקר דהוי מעין מילתא דעבידא לגלוי, כלומר דבכה"ג נאמן מדין טענה (וכמצואר צד' המאירי כנ"ל דטע"צ דפ"פ אינה טענה ברורה שא"א לה להתברר אלא על פיו, וטענת דמים חשיבא טענה מזוהרת דהא אפשר להתברר ע"י סודר ושושבינים), ובזה הוי עולה יפה לשון רש"י דל"ו (אלא דנ"ק דהול"ל "ואע"פ שאין הדבר יכול

להתנער" כנ"ל, וכן א"ש המבואר בד' רש"י בסוגיין כנ"ל, אכן נ"ע מד' רש"י בע"כ כנ"ל.

ג

בדברי הר"ן דאשה אינה נאמנת לאסור עצמה
במשועבדת

ישוב האחרונים בדברי הר"ן דאשה אינה נאמנת לאסור עצמה כיון דמשועבדת מדינא דר"א דשאני הכא דבידו לגרשה - ישוב הבית יעקב בהא דמצות ולו תהיה לאשה נוהגת בבחן דבמוציא א"י שאין בידו לגרשה דהוא בלאו ועשה - תמוה דבשעה שמוציא ש"ר עדיין ליכא עשה ולא - בהודאת בע"ד סגי דבשעתו הי' בע"ד משא"כ בשא"י דר"א

(טו) כתב הר"ן בנדרים דף נ' ע"כ דאשה אינה נאמנת לאסור עצמה כיון שהיא משועבדת לבעל לחיטות ולפיכך אשת כהן האומרת טמאה אני לך מחמת שנאנסה אינה נאמנת לשוייה אנפשיה דר"א, וכ"ה בנמוק"י שם ובתוס' ר"ד קידושין דף י"ב כנ"ל ונזכר נזכר לעיל מה שציאר בזה מו"ר מרן זללה"ה (עין ספר שערי חיים קידושין סימן ל"ג) והוא ממרן הגרש"ש זוקללה"ה, דאף דשא"י דר"א אינו מדין נדר דל"מ באוסרת הנאת תשמישה עליו, מ"מ א"י דהוי כדן חב לאחרים בהודאת בע"ד (והיינו עפ"י הקל"ה"ה דשא"י דר"א מדין הודאת בע"ד כנ"ל, וכשם שבהודאת בע"ד א"י בח"ל ה"ה דשא"י דר"א נאמנת במשועבדת), ויעוין בשע"ח שם מה שנתבאר בארוכה ביסוד זה דמשועבדת, והקשו האחרונים (בית יעקב בסוגיין ובישוע"י אהע"ז סי' י"א סק"ד) אסוגיא דהכא דנאמן לאוסרה עליו והלא משועבד לה (וכמבואר בנדרים ט"ו ז' דבאוסר הנאת תשמישו עליה לא חייל נדרא כיון דמשועבד לה מדאורייתא). וכ' האחרונים כנ"ל דשאני הכא דבידו לגרשה, ויעוין"ש בבית יעקב שהוסף ליישב משה"ק על הרמב"ם בהל' נע"כ בפ"ג ה"ו דכתב: כיצד הוצ"ר הוא שיצא לבית דין ויאמר נערה זו בעלתי ולא מלאתי לה בתולים וכו', ולעיל בה"ד הציא הדין דכהן שגירש לוקה ואינו מחזיר, ומבואר דמנאות ולו תהיה לאשה ולאו דלא יוכל לשלחה נוהגים גם גבי כהן, והלא גבי כהן כיון שאמר פ"פ מלאתי ושויה אנפשיה דר"א דהוי חד ספיקא נמנא דהו"ל אשה שאינה ראויה לו ואין בה מנאות ולו תהיה לאשה ולאו דלא יוכל לשלחה (עי' מנ"ח מ' תקנ"ד), דלג"ל א"ש דבמונש"ר בלאת אינו נאמן לשוייה אנפשיה דר"א שהני אין צידו לגרשה דהוא בלאו ועשה והרי הוא משועבד שלא לגרשה יעו"ש, וכ"כ בשו"ת עין יצחק חאהע"ז סי' ע"ב.

ולכאורה חירונו תמוה דהא בשעה שטוען פ"פ עדיין ליכא עשה ולא, דרך לאחר שהזמנו העדים הוא דחלים החיובים של פרשת מונש"ר, ואף דהשתא כבר חייל שעבודה עליו, מ"מ כיון דכד שויה אנפשיה דר"א לא הי' משועבד שוב אין מתבטלת נאמנותו אף לאחר שנשתעבד, וכאשר הוא כן גבי חל"א בהודאת בע"ד, וכמפורש בראשונים בנ"מ דף ע"ב דכתבו גבי מודה בשטר שכתבו גובה מנכסים משועבדים, דאירי דמכר הנכסים אחר שהודה, והרי דאף דהשתא הוי חל"א מ"מ אין מתבטלת הנאמנות וא"כ ה"נ הוא גבי שא"י דר"א ונ"ע. ועי' בחידושי הגרש"ש למסכתין בס' ח' ונספר דברי יחזקאל סי' י"ח אות ד' שעמדו בזה. אכן הביאור הוא (וכע"ז) כתב בחידושי הגרש"ש שם עיי"ש), דגדר הודאת בע"ד בממון שהוא בעלים על הממון ואית ליה על הממון נאמנות גמורה, מש"ה אף דאח"כ נעשה חל"א לא איכפת לן כיון דבשעת ההודאה הי' בע"ד וממנו חשיב (וביחוד לפי המבואר לעיל בגדר הא דחב לאחרים, דאינו משום דלאו כל כמיניה לגרוס הפסד לאחרים, אלא דלא חשיב בעל דין בחב לאחרים), אבל בשא"י דר"א הרי כל נאמנותו היא על הנהגה דידי, שעליה הוא בע"ד, והא דמשועבד ליכא נאמנות, היינו דא"י הנהגה דידיה כיון דמשועבד לעשותה ויש לתובע זכות לתבוע הנהגה זו, וע"ז אין לו נאמנות, וגדר הא דבידו לגרשה נאמן י"ל (ראה לעיל אות י"ד בזה), דחשיב שפיר הנהגה דידי, כיון דיכול להפקיע זכותה על הנהגה, ולפיכך היכא דבעל ה"צידו לגרשה" בטלה נאמנותו, דמהשתא הלא נמנא דא"י הנהגה דידי וע"ז הרי לא היחה לו נאמנות מעולם וא"ש היעב נוחילוק זה בין הודאת בע"ד ושא"י דר"א מצינו לענין אמתלא, דמהני גבי שא"י דר"א כמבואר בגמ' לקמן דף כ"ב, ובקל"ה"ה סי' פ' הציא פלוגתא לענין הודאת בע"ד אי מהני אמתלא (כנזכר לעיל אות י"ג), והחילוק הוא דהודאת בע"ד שהוא בעלים על הממון הרי הוא נאמן מעתה כלפי כל העולם וממילא לאו כל כמיני' ליתן אמתלא ולבטל דבריו, משא"כ בדר"א דכל הנאמנות היא כלפי הנהגה דידי וחו לא הרי שפיר מהני אמתלא, כאשר ביאר מורנו הגר"ש זללה"ה, ראה בחידושי רבי שמואל למכילתין סימן י'.

ד

שא"י דר"א כנגד עדים

דברי הרא"ש והתוס' בדבנזה דמשקרת שנותנת עיני' באחר א"י לשא"י דר"א - בפשוטו תליא אי שא"י דר"א מהני כנגד עדים - י"ל דבאיכא אומדנא דמוכח דמשקרת גרע מעדים - דברי הריטב"א דמינו דידה מהני להכחיש שא"י דר"א

ידיה – הריטב"א כשיטתו דבשאי"נ חד"א נאמן על המעשה, דלרש"י דליה נאמנות גמורה ל"ש שיועיל מינו להכחיש ולענין כנגד עדים לבאורה הוא איפכא – דברי המלי"מ דאף דלשויה אנפשיה חד"א נאמן כנגד עדים, מ"מ מצי לחזור בו בלא אמתלא – לרש"י מהני אמתלא בשאי"נ חד"א שכיון שחזור בו שוב אין כאן שאי"נ חד"א, אלא דבסתמא אין שומעין חזרתו ובאמתלא שומעין, משאי"כ בהודאת בע"ד – נגד עדים ל"מ דלהנהגה ידיה לא חלה נאמנות דעדים, אבל בחזור שומעין דבריו

(י) ובעיקר קושיה הר"ן צנדרים, יעוין שם צר"ש שחירץ דכיון דדנוה כמשקרת כיון שטחנת עיני' צאחר אינה נאמנת לשוי' אנפשי' חד"א, ועד"ו כ' החוס' ביצמות (כ"ה א' סוד"ה אמר) וצר"ש שם (סימן ח'), והדבר ל"צ דהא שא"נ חד"א מהני אף כנגד עדים, יעוין במל"מ צפ"ג מהל' יבום הי"ג שהביא פלוגתא בזה, אף צפ"ט מהל' אישות הט"ו כתב דכ"ה לכו"ע וליכא פלוגתא בזה עיי"ש, וכן יעוין במאירי קידושין דף ס"ה שהביא בשם מעשה שאירע בדורות שלפנינו ובשם אחרוני הגאונים שצספרד (הוא הרמ"ה) דשא"נ חד"א נאמן כנגד עדים ונדבריו שם מצאנו דנאמנות דשא"נ חד"א היא מדין אדם נאמן ע"ע יותר ממאה עדים, וכאשר נזכר לעיל אות ג' מדברי הגר"א צביאורין. אלא דיעוין בחוס' ר"י הזקן קידושין ס"ו א' דמפורש בדבריו דשא"נ חד"א אי"נ במקום עדים המכחישים אותו (אלא י"ל דכונתו צהאי גוונא דאיירי שם צע"א דאמר אשתו זינתה דאי מהימן ליה וסומך דעמו עליו כבי תרי אסירה עליה משום דשא"נ חד"א, דצכה"ג שפיר כד איכא עדים צעי להאמין לעדים ולא לע"א ואין כאן שא"נ חד"א, משא"כ היכא דאומר מעלמו דיש כאן איסורא דשפיר מהימן אף כנגד עדים. אכן מסתימת לשונו משמע דאיירי בכל גוונא דשא"נ חד"א עיי"ש). וכן מוכח לכאורה דצ"ה שיטת הריטב"א צסוגיין שהקשה דאמאי אינה נאמנת להכחיש הצעל ולומר דהוא משקר שפתח נעול היה צמיגו דנאנסתי או מוכ"ע אני יעו"ש מה שתי' דהאי לאו מיגו צרור הוא עיי"ש, והרי דמיגו ידיה מהני להכחיש הנאמנות דשא"נ חד"א (וכן הקשה המהרש"א צדף ט' ע"צ צד' החוס' ד"ה לא, ויעו"ש מש"כ ליישב דלענין איסורא ל"ש להחירה משום מיגו, וראה להלן סימן כ"א צענין זה), וכ"ש דל"מ כנגד עדים. וא"כ הלל שפיר י"ל דגם דעת החוס' והרא"ש ביצמות והרא"ש צנדרים היא כן. ואפשר די"ל עוד דאף אי שא"נ חד"א מהני אף כנגד עדים, מ"מ היכא דאיכא אומדנא דמוכח דמשקרת גרע מעדים, דהתם אין חסרון צעלם הנאמנות משא"כ הכא גבי האומרת טמאה אני לך, ול"ע בזה.

ומאידך גיסא יש מקום לדון גם איפכא דאף אי שא"נ חד"א ל"מ כנגד עדים מ"מ צהני גווי דהרא"ש והחוס' מהני שפיר לשא"נ חד"א. דהנה צמה שהצאנו מדברי הריטב"א דמיגו ידיה מהני להכחיש הנאמנות דשא"נ חד"א, נראה דהריטב"א קאי לשיטתו כמצאנו לעיל (ענף א' אות ז') דשא"נ חד"א הוי נאמנות גמורה על המעשה דפ"פ וכדין הודאת צע"ד וממילא הוא דאסרינן ל' (וכן ל"ל צדעת המהרש"א), ומש"ה י"ל דמהני מיגו ידיה להכחיש, כיון דחזין דהיא אומרת אמת והוא משקר, וכלשון הריטב"א שם צקושימו: "אם כן אמאי אינה נאמנת במכחיסתו שהפתח נעול ושהוא משקר שאומר פ"פ מלאמי מגו וכו'", אבל למצאנו בשיטת רש"י דל"ה נאמנות גמורה אלא דאית ליה נאמנות על מה שאומר שדבר זה הוא חד"א כלפיו ואנו דנים כן ומקבלים את מה שקבע לנו שהדבר אסור, א"כ ל"ש שיועיל מיגו להכחיש מאי דשא"נ חד"א מאחר דאיכא ראייה דצצריה אמת והוא משקר, שהרי סו"ס הלל הוא אומר שדבריו אמת הם ויש לנו לקבל כפי שהוא פוסק לעלמו וצ"ו ואף דכתב הריטב"א צסוגיין (ד"ה אמר) צדעת רש"י דהיכא דמצא דם הדמים ראייה ואינו נאמן צפ"פ מלאמי שהדמים מכחישים אותו ושקורי משקר, היינו דהתם נקטינן צודאי דהוא משקר וצכה"ג פשיטא דל"ש דינא דשא"נ חד"א אף לשיטת רש"י, ע"ד שנתבאר לעיל גבי עדים, משא"כ לגבי מיגו דל"ה כעדים ממש ולא צריכא לנו צודאי שהוא משקר ושהוא עלמו יודע שהוא משקר, ופשוט]. ונראה דכן ל"ל עד"ו צדברי הרא"ש והחוס' דכיון דאיכא אומדנא דמוכח וראיה מיני' ובי' דמשקר אינו נאמן לשא"נ חד"א, דהוא משום דס"ל דשא"נ חד"א הוי נאמנות גמורה על המעשה, אבל למצאנו בשיטת רש"י צודאי דל"מ הך אומדנא, דאין לנו ראייה צרורה דהוא משקר, ואף דמהני האומדנא דשא"נ להאמינו. אכן גבי שא"נ חד"א כנגד עדים לכאורה י"ל איפכא דלהריטב"א מהני ולרש"י ל"מ, והיינו דלרש"י היכא דאיכא עדים צרור לן דהיתרא הוא אינו נאמן, שהרי אין כאן צאמת כח נאמנות שמהני כנגד עדים, וצדבר שצרור לן איפכא ל"ש שא"נ חד"א כלל, וכגון צמי שאומר שאשתו זינתה והי' שם אחד ויודע שלא אירע כן וכי נימא דיהי' עליו דין של לאפרושי מאיסורא, משא"כ צהני גוונא שאין אנו יודעים את המציאות, אבל להריטב"א שפיר מהני שא"נ חד"א כנגד עדים כיון דהוא דין נאמנות הנלמד מהודאת צע"ד, ולפיכך מהני כנגד עדים ע"ד הודאת צע"ד, אכן נראה להוכיח דלא כן, אלא דגם לרש"י י"ל דמהני שא"נ חד"א כנגד עדים, וכמו שיתבאר.

(יח) דהנה צעיקר הנידון דשא"נ חד"א כנגד עדים, יעוין במל"מ שם (צפ"ט מהל' אישות הט"ו) דכתב

שהחיר, ויש לבאר על פי הנ"ל, דעיקר הגדר הוא דהשתא
 דחוזר בו וכבר אינו מניח איסור מעתה בטל הא דשא"נ
 חד"א, אלא דמהיכ"ת אית ליה נאמנות השתא כל עיקר
 דכל כמו הוא לאסור ולהחמיר ולא להחיר (וביותר אי נימא
 דיסוד הדין בזה הוא מגדר דאדם נאמן ע"ע יותר ממאה
 עדים וכד' הגר"א באהע"ז סי' ג' כש"ג, והנה לשון
 הגר"א שם כנ"ל, דכל להחמיר ע"ע נאמן יותר ממאה
 עדים, וא"כ שפיר כל כמו אינו אלא לאסור, אכן ע"ז
 אמרינן דהפ"ש בהפ"ש וזה שקבע לאיסור הוא הקובע
 להיתר, ואך דכל בלא אמתלא אמרינן דמשקר הוא ואין
 שומעין את דבריו כלל, אבל באמתלא נאמן שפיר. משא"כ
 בהודאת בע"ד שהוא דין נאמנות ול"מ בעצם חזרה, הרי
 ל"מ אף ע"י אמתלא. ומעתה י"ל דהנה נבאר דלכאורה
 הני דסברי דמהני שא"נ כנגד עדים ס"ל בע"כ דהוא מדין
 נאמנות הנלמד מהודאת בע"ד ולפיכך מהני כנגד עדים
 ע"ד הודאת בע"ד, אבל אי אי"ז בתורת נאמנות אלא דאית
 ליה נאמנות על מה שאומר שדבר זה הוא חד"א כלפיו ואנו
 דנים כן, הרי כד הוא כנגד עדים י"ל דכיון ברור לן
 דהיתרא הוא דאין כאן נאמנות דמהניא כנגד עדים ל"ש
 חד"א כלל. אכן י"ל דאף לגדר זה מהני נגד עדים, והיינו
 דכיון דהוא מניח לפנינו איסור הרי לענין ההנהגה ידיה
 לא חלה נאמנות דעדים כלל, אמנם היכא דחוזר בו דבעצם
 מהשתא שוב לימא להא דשא"נ חד"א, ואך דאין לו נאמנות
 על החזרה ואין שומעין את דבריו כלל דאמרינן דמשקר
 הוא, אך כיון דעדים מעידים כדבריו שפיר שומעין את
 דבריו ונאמן לחזור בו, משא"כ בהודאת בע"ד דבעצם ל"מ
 חזרה, ע"כ לא מצי למיהדר ביה אף דעדים מעידים
 כדבריו, דהנאמנות דהודאת בע"ד הא מהני כנגד עדים.

דאף דלשויה אנפשיה חד"א נאמן כנגד עדים, מ"מ אם
 חוזר בו בלא אמתלא, אף דבסתמא אינו נאמן לחזור בו,
 מ"מ במקום דאיכא הכחשת עדים נאמן שפיר לחזור בו,
 וכח כן בדעת התרומה הדשן פסקים וכתבים סימן רכ"ו,
 דלפי זה לא פליג על מה שהביא מדברי הרשב"א בתשובות
 דבשא"נ חד"א נאמן כנגד עדים עיי"ש. ונ"ב דהלל גבי
 הודאת בע"ד לא מצי לחזור בו אף כאשר עדים מעידים
 כדבריו, והמל"מ עצמו ביאר שם דהא דנאמן כנגד עדים
 הוא ע"ד הודאת בע"ד (ואכן בפ"ג מהל' יבום הי"ג כ'
 המל"מ דאין טעם לחילוק זה). ונראה הדין בזה, דהנה
 כבר הובא לעיל (אות י"ג ואות ט"ו) דברי הקצוה"ח
 דבהודאת בע"ד ל"מ אמתלא ושאי משא"נ חד"א דמהני,
 ונבאר הגדר בזה לעיל (אות ט"ו), אכן למבואר בשיטת
 רש"י דאי"ז נאמנות גמורה על המעשה אלא דאית ליה
 נאמנות על מה שאומר שדבר זה הוא חד"א כלפיו ואנו
 דנים כן ומקבלים את מה שקבע לנו שהדבר אסור, יש
 לבאר דכיון דאי"ז מתורת נאמנות הרי בעצם היה הדין
 נותן שאמנם נשעה שהניח לפנינו איסור הרי נוהגים ודנים
 הדבר בתורת חד"א, אבל עכשיו שחוזר בו שוב אין כאן
 החפצא דשא"נ חד"א דהשתא אינו מניח איסור בפנינו,
 אלא דהגדר הוא דאין אנו שומעין את דברי חזרתו כל
 עיקר דאין לו נאמנות על החזרה כלל ואמרינן דמשקר הוא,
 אבל אם נותן אמתלא לדבריו שפיר שומעין את דבריו
 דניכרים דברי אמת ולאו משקר הוא, וכיון דהשתא הרי
 הוא חוזר בו וכבר אינו מניח איסור שוב בטל מעתה הא
 דשא"נ חד"א. ואפשר עוד להטעים הדבר עפ"י המבואר
 במ"מ בפ"ג מהל' גירושין ה"א דדין חזרה ע"י אמתלא
 בשא"נ חד"א ביסודו הוא מגדר הפה שאסר הוא הפה

סימן ח

בסוגיא דפתח פתוח ובגדרי חזקות

דלאו תחתיו — הקושיא בין אי חזקה עדיפא מס"ס
 ובין אי ס"ס עדיפא מחזקה לדי האחרונים דחזקה
 כנגד ספק אחד לכוי"ע מהני חזקה — א"ש לאחרונים
 דסברי איפכא דאף דחזקה עדיפא מס"ס מ"מ בחזקה
 כנגד ספק אחד ל"מ דאכתי הוי ס"ס — הסבר נוסף
 בשיטה זו דחזקה דיסודה הנהגה ל"ש בשעומד עדיין
 ספק

(א) ט' א' אמר רבי אלעזר האומר פ"פ מנאמי נאמן
 לאוסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק
 מחמיו ספק לאו מחמיו ואמ"ל מחמיו ספק באונס ספק
 ברצון לא לריכא באשת כהן ואיצעית אימא באשת ישראל

א

בדברי התוס' ד"מ ע"א ד"ה לא צריכא גבי ספיקא
 דאשת כהן

די התוס' גבי ספק דפ"פ דלא מוקמינן לה אחוי"כ
 דאדרבה מוקמינן אחוה"ג שהיתה בתולה — די
 התוס' בדע"ה דחזקה"ג אלימא מחוה"ד — העדיפות
 משום דשינוי הגוף הוא יותר שינוי משינוי הדין או
 דהחזקה היא בשרש הספק — לפי"ז איסור אש"כ
 הוא בודאי וצ"ע מתוס' ד"ב דהוא מספק — תמיהה
 בהא דאש"י שריא מס"ס והא חוה"ג מסלקת ספק